

Leven van Jezus 7A
Openbaring aan Johannes

Hoofdstuk 1-11

Voorwoord

Iemand gaf mij onlangs het dringende advies om het Bijbelboek Openbaring te bestuderen. Prompt zei ik ja, omdat zijn raad zo indringend was. Wat volgde was voor mij een heel nieuw en spannend avontuur achter Johannes aan door de wereldgeschiedenis. Het opnieuw lezen en beleven van dit Bijbelboek heeft mij veel gedaan. Het is een avontuur dat niet wil nalaten om je Godsbeeld, wereldbeeld en toekomstbeeld uit te dagen en te veranderen.

Het boek Openbaring (niet: Openbaringen) is best wel een complex boek. Beelden en symboliek waaraan wij niet gewend zijn, buitelen over elkaar heen. Voordat je het weet, ben je in de veelheid van informatie en indrukken de weg kwijt.

Daarom heb ik na dit voorwoord een leeswijzer toegevoegd als een eerste introductie in het boek Openbaring en in deze lessen: wat kun je verwachten en hoe lees je het boek beter wel en hoe beslist niet? Daarna geef ik een korte inhoudsopgave, zodat je door de bomen het bos kunt blijven zien en vervolgens een korte samenvatting van de boodschap van het boek. Wat wil Johannes ons vertellen? En wat mogen we in ieder geval niet missen? De boodschap van Openbaring zal zeker impact hebben op onze manier van leven. Vier artikelen ‘Hoe zullen wij dan leven?’ geven hiervoor stof tot nadenken.

Maar natuurlijk opent de boodschap van het boek zich vooral voor jou, als je jezelf al lezend, biddend en overwegend opent voor de boodschap. Wat wil de heilige Geest jou laten zien in dit verrassende avontuur dat nu voor je ligt? In dit verband nog even over de lessen: tot nu toe was je gewend dat de stof gepresenteerd werd in teksten voor je hart, voor je hoofd en voor je handen (leven). Dit blijft ons aandachtspunt, alleen mag je nu zelf in het gesprek tussen de heilige Geest en jou ontdekken wat uit de stof van de les voor je hart en voor je hoofd en voor je handen nu van betekenis is.

De omslag van dit deel roept misschien meteen een vraag op. Leuk hoor, dat paard. Maar waarom een wit paard op de omslag? Het witte paard komt uit Openbaring 6:2, waar je een wit paard zult zien uitrijden de overwinning tegemoet. En dat is meteen een van de voornaamste boodschappen van Openbaring: Jezus is Heer en hij zal overwinnen!

Dit is overigens deel 7 van de cursus Leven van Jezus. Deel 7, terwijl deel 6 nog in de maak is. Een knipoog naar de voorliefde van Johannes in Openbaring voor het heilig getal 7: de structuur van het boek wordt namelijk gevormd door 7-tallen. Er zijn 7 brieven aan 7 kerken; daarna 7 zegels, gevolgd door 7 ramshorens, die weer worden opgevolgd door 7 offerschalen. En daarnaast is er ook nog eens sprake van 7 fakkels en de 7 geesten voor Gods troon (waarmee Johannes de heilige Geest bedoelt, 1:4; 4:5), 7 kandelaren, 7 sterren, heeft het lam van God 7 hoorns en 7 ogen (5:6), heeft het beest uit de zee 7 koppen (13:1), hoort Johannes 7 donderslagen (10:3-4), gebruikt Johannes 7 keer het woord profetie en spreekt hij in het boek 7 keer een zegen uit.

Laat ik dit voorwoord eindigen met een zegen uit dit boek (1:3):

Gelukkig zijn de mensen die dit boek voorlezen! En gelukkig zijn de mensen die ernaar luisteren en doen wat er in dit boek staat. Want het duurt niet lang meer voordat al die dingen gaan gebeuren!

Veel zegen!

Henno Smit, Amsterdam – Osdorp,

augustus – oktober 2022

Leeswijzer

Wat is Openbaring voor boek? Hoe wil het gelezen worden? Voordat je er erg in hebt, loop je als lezer vast in allerlei beelden die elkaar in vliegende vaart opvolgen. Daarom volgt hier een kleine leeswijzer.

- 1) Het is belangrijk vanaf het begin te begrijpen dat Openbaring zich bedient van **symbolische taal** met een boodschap. Wie Openbaring letterlijk wil lezen loopt heel snel vast. Bijvoorbeeld, wanneer Jezus zich in een visioen aan Johannes toont met een zwaard uit zijn mond (1:16), dan wil Jezus zichzelf natuurlijk niet presenteren als een soort van circusartiest. Nee, Jezus laat zich zien als iemand met gezag, wiens woorden aankomen en effect hebben (vergelijk Matteüs 7:28-29; Johannes 7:46; Hebreëen 4:12).

Symbolische taal betekent dat we de beelden van Openbaring zullen moeten lezen als een bijzondere manier van spreken over de werkelijkheid. Het beeld verwijst naar een andere realiteit buiten het beeld en is niet op te vatten als de werkelijkheid zelf. We zullen dus voortdurend de verleiding moeten weerstaan om wat we lezen (al te) letterlijk te nemen. Nee, hoe en wat wil de beeldspraak zeggen over wat er in de hemel en op aarde speelt?

Je kunt je afvragen waarom Johannes dan niet klip en klaar zegt wat er te zeggen valt?! Vergeet niet dat hij profetie schrijft (1:3; vergelijk 10:1-11) en zich dus bedient van profetische taal. Johannes staat in de **profetische traditie** van het Oude Testament. Veel oudtestamentische profeten bedienen zich van beelden, omdat je met beelden nu eenmaal meer kunt zeggen dan met woorden alleen en omdat je met beelden vaak nog wel kunt laten zien waarvoor geen woorden zijn.

Dat Johannes in de profetische traditie van het Oude Testament staat, geeft ons ook veel sleutels voor de uitleg van Openbaring in handen. We hoeven niet te gissen naar de uitleg van veel beelden, omdat veel beeldmateriaal al eerder door de profeten is gebruikt. Het symbolisch alfabet van de profeten is bekend! Dat maakt de uitleg dus geen giswerk en al helemaal niet willekeurig. Johannes gebruikt veel materiaal en symboliek uit de Bijbelboeken Jesaja, Ezechiël, Daniël, Joël en Zacharia, maar ook nog uit andere Bijbelboeken zoals Genesis, Exodus en Deuteronomium.

- 2) Een belangrijke vraag is of Openbaring ons door de hoofdstukken heen een lineair tijdspad door de geschiedenis geeft (en het volgende hoofdstuk van Openbaring dus in de geschiedenis volgt op het voorgaande) of dat de hoofdstukken elk een nieuw venster op **dezelfde tijd en wereldgeschiedenis** openen. Ik ben overtuigd van het laatste. Dat kun je bijvoorbeeld concluderen uit het feit dat we herhaaldelijk lezen over het einde van de geschiedenis (6:12-17; 7:13-17; 11:15-19 en hoofdstuk 14, wat vreemd zou zijn in een lineaire tijdsvolgorde). Merk ook op dat hoofdstuk 12 weer helemaal begint bij het begin van de geschiedenis¹ en dat dezelfde laatste veldslag (symbolisch of niet) vijf keer vanuit verschillende gezichtshoeken wordt beschreven.²

Tom Wright schrijft dat je bij het schrijven van een boek wel gedwongen bent achter elkaar te schrijven wat je bij het schrijven van een muziekstuk gewoon onder elkaar kunt zetten. Zo

---

¹ Belangrijk in dit verband is ook de waarneming dat de 7 ramshoren de inhoud van het zevende zegel zijn (8:1-2) en dat de 7 offerschalen ongetwijfeld op dezelfde manier bedoeld uit de zevende ramshoren komen (11:15, pas voorgezet in 15:1). De 7 offerschalen zitten in de 7 ramshoren die op hun beurt weer in de 7 zegels opgesloten zitten. De offerschalen, ramshoren en zegels zitten dus als het ware in elkaar gevouwen. Lees: ze gaan over dezelfde tijd en periode.

² 14:17-20; 16:12-21; 17:13-18; 19:17-21; 20:7-10.

vergelijkt hij de hoofdstukken van Openbaring met een symfonie. Ze willen tegelijk (!) gehoord worden. Dus vragen mensen of Johannes dat dan niet duidelijk had kunnen maken. Welnu, dat heeft hij gedaan, zie boven!

Belangrijk is in dit verband ook het getal 7: er zijn 7 brieven en 7 zegels en 7 ramshorens en 7 offerschalen. De 7 brieven aan de 7 kerken bedoelen niet te zeggen dat elke kerk haar eigen boodschap krijgt en dus de andere brieven ongelezen kan laten (ze staan ook allemaal in Openbaring vermeld!). Dat Johannes slechts deze 7 kerken aanschrijft betekent ook niet dat hij aan andere kerken geen boodschap heeft. Nee, hij gebruikt opzettelijk het getal 7, omdat het getal 7 symbool staat voor een totaal. 7 staat voor alles. 7 is compleet, volledig, honderd procent. De 7 kerken staan dus voor de hele kerk, alle kerken samen. En in 7 brieven krijgt de kerk alles te horen wat toen en daar voor de hele kerk belangrijk was. En precies zo moeten we ook de andere 7-tallen beluisteren. Hier is geen volgorde bedoeld (het een na het ander), maar Johannes schrijft over één bepaald ingrijpen van God, dat hij vervolgens vanuit verschillende gezichtspunten samen uitputtend (compleet!) belicht. Zo beschrijft Johannes met de 7 zegels telkens een en hetzelfde optreden van God bekeken vanuit alle kanten. Hetzelfde met de 7 ramshorens en de 7 offerschalen. Zo bezien is de vergelijking met een symfonie opnieuw bijzonder treffend.

- 3) De gedachte dat de hoofdstukken van Openbaring ons een soort opeenvolgende routekaart van de wereldgeschiedenis bieden, leidt altijd weer tot de identificatie van passages met bepaalde gebeurtenissen en specifieke mensen (man en paard, namen en rugnummers). Maar telkens opnieuw worden dit soort identificaties ingehaald door nieuwe ontwikkelingen en blijken ze dan bij nader inzien en voortschrijdend inzicht toch niet helemaal of liever helemaal niet te passen. Dit diskwalificeert deze methode van uitleg. Maar wat erger is, het diskwalificeert ook de christelijke toekomstverwachting. Telkens blijkt Jezus toch niet op de voorspelde datum terug te komen!

We kunnen ons dan ook beter houden aan de andere methode van uitleg, die elke nieuwe passage uit Openbaring leest als een nieuw venster op wat er in deze wereld doorheen de hele geschiedenis gebeurt. We krijgen op die manier een nieuwe kijk op de wereldgeschiedenis en leren veel over de plannen van God, de regie van Jezus, de tegenwerking van mensen en de oppositie van Satan. We maken dus kennis met grondpatronen en trends, die telkens opnieuw in de geschiedenis opduiken en terugkomen.

Dit wil overigens niet zeggen dat deze lezing van Openbaring niet leidt tot identificatie van gebeurtenissen en mensen met wat er in Openbaring wordt gezegd. Integendeel, allerlei patronen en gebeurtenissen van vroeger en nu zijn gemakkelijk te herkennen en te plaatsen. Zo is de identificatie van de monsters uit Openbaring 13 (monster uit de zee: inhumane en goddeloze regimes en staten; monster uit de aarde: propaganda en ideologie) makkelijk. De hele wereldgeschiedenis door zien we dat deze monsters in allerlei grote en kleine inhumane regimes en potentaten totale onderwerping eisen en een spoor van vernieling en ellende, dood en verderf door de geschiedenis trekken, met letterlijk miljoenen slachtoffers tot gevolg. Denk alleen al in de recente geschiedenis aan bijvoorbeeld Hitler, Stalin en Mao.

Maar het is de kunst om dwars door de leugenachtige en demonische (16:13-14) propaganda van het tweede monster heen het kwaad vroegtijdig te herkennen, ook als je er zelf hier en nu middenin leeft en woont en werkt (13:18; 17:9). Veel christenen hebben Hitler (eerst) gesteund en de Orthodoxe Kerk in Rusland steunt Poetin en zijn oorlog in Oekraïne nu met de giftige ideologie dat het Russische Rijk de laatste bescherming zou zijn van het christendom tegen de decadentie van het Westen, met Moskou als het derde Rome (!).

Maar welke ideologie pakt ons hier en nu in Nederland? Ik vermoed dat bijvoorbeeld het vrije marktdenken, het geïnstitutionaliseerde wantrouwen van mensen, de verafgoding van de vrijheid, het opnieuw opkomend nationalisme, de alom aanwezige prestatiedruk (druk, druk, druk), ons consumentisme en individualisme om ontmaskering vragen. Geld en economie, vrijheid, eigenbelang en eigen presteren zijn geen koning. Jezus is Heer!

Als illustratie hierbij citeer ik uit een column uit de tijd dat verregaande coronamaatregelen ons land plat legden (2020-2022):

“De complottheorieën rond corona zijn ondertussen wel een ideale bliksemafleider voor de veel geniepiger manier waarop we in nog geen vijftien jaar tijd ons leven allang uitgeleverd hebben aan controlerende machten. Hoe langer hoe meer wordt duidelijk hoezeer de ten onrechte zo genoemde ‘*social media*’ ons leven in de greep hebben. Mark Zuckerbergs Facebook heeft meer leden dan de Katholieke Kerk en manipuleert ons indringender dan de kerk ooit kon. Ook hoeft je niet helderziend te zijn om te zien hoezeer ons economisch systeem ons in enkele decennia tijd heeft omgevormd tot een totaal nieuwe mensensoort - alsof we allang genetisch gemanipuleerd zijn, niet door Pfizer maar door kapitalistische marketeers. Van gewone mensen zijn we omgeturnd tot ‘consumenten’. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor hoe we ‘geluk’, ‘zin’ en ‘relaties’ in het leven zijn gaan zien. Het heeft ingrijpende gevolgen ook voor onze omgang met de aarde, die uitgeput raakt. Er heeft in de afgelopen decennia dus al lang een ‘*great reset*’ plaatsgevonden. Als er nu zowel binnen ‘de elite’ als vanuit tot nu vaak weggehoorde kritische denkers en vernieuwende economen gepleit wordt voor een ‘*great reset*’ in omgekeerde richting, is dat zeer urgent: we moeten onze economie anders inrichten, grote internetmachten doorbreken, de immense vervuiling van de planeet een halt toeroepen, ontwaken uit onze sluipwesp-transformatie tot consument.”³

- 4) Het is heel gemakkelijk om te verdrinken in alle beelden en details van het boek Openbaring. En het is het zeker waard om de betekenis van elk detail uit te zoeken. Toch is het in deze cursus en voor ons doel beter de hoofdlijnen van de diverse hoofdstukken vast te houden en al lezend die op het spoor te komen. Laat de details vooreerst dienen om al proevend het grote geheel te beleven.

---

³ Govert Buijs, Een ‘great reset’ is juist zeer nodig. In een omgekeerde richting, in: Nederlands Dagblad, 4 november 2021.

Inhoudsopgave

Openbaring kan bij eerste lezing verwarrend overkomen. Bij zoveel beelden en details zie als lezer al snel door de bomen het bos niet meer. Daarom volgt hier een kort overzicht en uitgebreidere inhoudsopgave, zodat je als lezer enig houvast hebt en de rode draad kunt vasthouden.

Bedenk dat Openbaring bedoeld is om zoals alle boeken en brieven uit die tijd voorgelezen te worden (1:3). Dus heeft Johannes voor zijn hoorders (!) een indeling van het boek gemaakt in de vorm van vier 7-tallen: na de inleiding in hoofdstuk 1 volgen **7 brieven** en **7 zegels** en **7 bazuinen** (beter: ramshorens) en **7 offerschalen**. Zo hou je als hoorder de lijn vast, te midden van alle details. Om het luisteren makkelijker te maken is er voorafgaand aan het begin van elk nieuw 7-tal een moment van eerbied en ontzag. Voor de hoorder betekent dit: let op, er komt een nieuw 7-tal aan.

Johannes gebruikt ook nog een kleinere index: de drie weeën. Die zijn duidelijk bedoeld als aandachtstrekker om de aandacht van de luisteraar te spannen en aan te geven dat we van erg naar erger gaan en dat de geboorte van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde aanstaande is (vergelijk Romeinen 8:22). De eerste twee weeën staan in 9:12 (5^e ramshoren) en in 11:14 (aan het eind van de brede uitwerking van de 6^e ramshoren). Vreemd genoeg wordt de derde wee nergens met zoveel woorden genoemd (ook niet in 12:12, vergelijk 8:13). Maar het ligt voor de hand dat de drie laatste ramshorens door de drie weeën samengepakt worden. De inhoud van de 7^e ramshoren (11:15) en dus de 7 offerschalen zelf (15:1; 16:1-21) zijn zo als de derde wee te zien en te beleven!

Hier volgt een **kort overzicht** over dit ingewikkelde boek. Blijf daarbij bedenken dat Openbaring niet als een vervolgverhaal maar als een symfonie wil worden gehoord.

Hoofdstuk 1: inleiding en verschijning van Jezus aan Johannes.

Hoofdstuk 2-3: de **7 brieven** aan de kerken.

Hoofdstuk 4-5: in de troonzaal van God krijgt het lam van God de boekrol van de wereldgeschiedenis in handen.

Hoofdstuk 6: het lam opent **de eerste 6 zegels**.

Hoofdstuk 7: uitvoerig antwoord op een vraag onder het 6^e zegel.

Hoofdstuk 8-9: het lam opent **het 7^e zegel**: 6 engelen blazen met **6 ramshorens** alarm.

Hoofdstuk 10-11: uitvoerige reactie op het uitblijven van positieve reactie op Gods waarschuwingen. Hierna wordt **de 7^e ramshoren** geblazen: het gaat beginnen!

Hoofdstuk 12-14: maar niet voordat ons een uitvoerige blik achter de schermen wordt gegund. We maken kennis met de draak en zijn twee beestachtige handlangers en we ontmoeten opnieuw het lam.

Hoofdstuk 15-16: het einde is daar: de **7 offerschalen** worden door 7 engelen uitgegoten.

Hoofdstuk 17-20: uitvoerige beschrijving van de ondergang van Gods vijanden: de stad Babylon, de twee beesten en de draak.

Hoofdstuk 21-22: blik op de toekomst, het paradijs, en een uitvoerig slot van het boek.

Een **uitgebreidere inhoudsopgave** volgt hier:

1:1-8 Inleiding en briefhoofd (Openbaring is eigenlijk een brief, begin en eind lijken op begin en eind van de brieven van Paulus, zie 1:4-5a en 22:21).

1:9-20 Droom: ontmoeting van Johannes met Jezus; Johannes krijgt een opdracht.

2-3 De **7 brieven** aan de 7 kerken in Klein-Azië (nu: het westen van Turkije).

4-5 Droom of visioen van Gods troonzaal. Alleen het lam van God en hij alleen is bevoegd de zegels van de verzegelde boekrol boordevol met Gods plannen met de wereld te openen. Lees: Jezus alleen is koning en hij regeert.

6:1-17 Het lam opent **de eerste 6 zegels** van de boekrol. Let op: zolang niet alle 7 zegels verbroken zijn, is de rol nog steeds dicht.

7:1-17 Hierna (7:1.9 = **na het 6^e zegel**) volgt eerst het antwoord op de vraag van hoofdstuk 6:17: Wie zal de woede van God en de toorn van het lam overleven? Antwoord: een onafzienbare menigte (7:9)!

8:1 Het lam opent daarna **het 7^e zegel**: nu kan Gods plan met de geschiedenis worden uitgerold! Daarom volgt er een gepaste (eerbiedige? gespannen? verwachtingsvolle?) stilte.

8:2-5 Maar voordat de rol wordt geopend, treden eerst nog 7 engelen aan met 7 bazuinen (beter: **7 ramshorens** waarop men gewoon was alarm (!) te blazen). De 7 'sirenes van alarm' worden ingeleid door de gebeden van de kerk en door de waarschuwing God serieus te nemen.

- 8:6-9:21 **De eerste 6 ramshorens** blazen alarm. Maar de mensen luisteren er niet naar (9:21). Zo gaat de tijd van Gods waarschuwingen voorbij (zie 10:6; 11:15).
- 10-11:14 Evenals na het 6^e zegel volgt er **na de 6^e ramshoren** eerst nog antwoord, hier het antwoord op de weigering van de mensen om naar Gods waarschuwingen te luisteren. Dit antwoord is hoofdstuk 10 met de opdracht aan Johannes om nog meer profetische woorden van God te spreken. Een logisch vervolg hierop is hoofdstuk 11: Gods opdracht aan de kerk om de wereld lastig te vallen (11:10) met Gods alarm. Dit komt de kerk duur te staan. Maar het bloed van de martelaren is het zaad van de kerk (11:11-13). Alsnog (na de pertinente weigering van 9:20-21!, vergelijk 16:9.11) bekeren veel mensen zich. Zo overwint Jezus de wereld (5:6), als de kerk Jezus navolgt op zijn bloedige weg (vergelijk 6:9).
- 11:15-19 Hierna wordt **de 7^e ramshoren** geblazen. En evenals na het 7^e zegel volgt er na het 7^e alarm eerbied, spanning en verwachting.
- 12-14 Het alarm en daarmee de waarschuwingen zijn voorbij. Nu begint het pas echt! De eerbied en de spanning en de verwachting wordt echter nu tot op het hoogst opgerekt door een lang tussenbedrijf. Ons wordt een blik achter de schermen gegund, we zien de achterkant van de wereldgeschiedenis en maken kennis met achtereenvolgens de draak (Satan, 12:1-18) en twee van zijn belangrijkste handlangers: het beest uit de zee (goddeloze regimes en/of staten die gaan voor eigen macht en glorie, 13:1-10) en het beest uit de aarde (propaganda en ideologie ("valse profeet", 16:13; 19:20) die de goddeloze regimes ondersteunt en mogelijk maakt, 13:11-18) en... we maken opnieuw kennis met het lam van God. Hij zal overwinnen (14:1-20). Dit laatste visioen functioneert ook als de opmaat voor wat volgt.
- 15:1-8 Het is zover (10:6-7; 11:15): nu treden 7 engelen aan met **7 offerschalen**. Als bij de 7 ramshorens worden ook de 7 offerschalen ingeleid door gebed van de kerk en de waarschuwing God serieus te nemen.
- 16:1-21 De 7 offerschalen (die als de 6 ramshorens doen denken aan de plagen van Egypte uit het boek Exodus) worden uitgegoten. Alleen is er **na de 6^e offerschaal** nu geen pauze of antwoord op een vraag en dus geen uitstel en geen kans op bekering meer (zoals na het 6e zegel en de 6^e ramshoren nog wel). Na de 7^e offerschaal moet de hele wereld God serieus nemen (16:18; vergelijk 11:19 en 8:5 (en 4:5)).
- 17-18 Brede beschrijving van de ondergang van wrede, immorele, corrupte en zichzelf verrijkende machtscentra (te beginnen met Rome, hoofdstad van het toenmalige Romeinse Rijk).
- 19:1-10 Lofzang op de overwinning van God naar aanleiding van de ondergang van de centra van menselijke macht.
- 19:11-20:10 Ondergang van het beest uit de zee en het beest uit de aarde; ondergang van de draak.
- 20:11-15 Het laatste oordeel.
- 21-22:5 De toekomst: God zal wonen bij de mensen. Alles wordt geweldig en meer dan goed.
- 22:6-21 Slot van het boek. Uitgebreide bemoedigingen en verzekeringen: dit boek is een betrouwbare profetie dat Jezus zeker komt!

De boodschap van Openbaring

Openbaring is een boek om (voor) te lezen, te beluisteren en te doen (1:3). Het boek heeft een dringende en indringende boodschap (22:18-19) en het kan je denken over God, over de wereld en over de toekomst veranderen.

Omstandigheden van eerste lezers

Het is goed om eerst te bedenken aan wie Johannes schreef en in welke omstandigheden zijn eerste lezers zich bevonden. Openbaring is naar alle waarschijnlijkheid geschreven ergens in de negentiger jaren van de eerste eeuw na Christus. De kerken in Klein-Azië waren waarschijnlijk klein of niet al te groot en leefden middenin een samenleving die hen bepaald niet welgezind was. De kerken stonden daarom onder constante druk (7:14), die ook geregeld uitbarstte in fysieke vervolging. Hierdoor waren al veel leerlingen van Jezus van huis en haard verdreven (Handelingen 18:1-2, voorbeeld van eerdere datum) of gevangen genomen (1:9; 2:10; 13:10). En veel christenen waren vermoord (2:10.13; 6:9-11; 11:7; 13:10; 17:6).

Vier bedreigingen

De kerken werden van minstens vier kanten direct bedreigd. Allereerst van de kant van de Romeinse overheid. In veel steden werden de inwoners verplicht om aan de keizercultus mee te doen. Keizer Domitianus (regeert in Rome 81-96) liet zich als heer en god vereren. Weigering om hieraan mee te doen (want Jezus is de Zoon van God en Heer!) kon uitsluiting uit de samenleving betekenen (13:14-17). In de tweede plaats hadden de kerken veel vijandschap van de Joden te duchten, die hen zagen als afvalligen en hen graag in een kwaad daglicht stelden bij de plaatselijke overheden (2:9; 3:9). Verder hadden de kerken ook te maken met interne verdeeldheid door dwaalleer en praktijken (2:14-15; 2:20-23). En onder dit alles was het in de vierde plaats moeilijk om trouw te blijven en hadden veel kerken daarom last van geestelijke erosie (2:4; 3:1-3; 3:14-17).

Moed inspreken

Jezus wil nu via Johannes met Openbaring de kerk die het zo zwaar heeft moed inspreken (hoofdstuk 1 en 21-22). God staat wel degelijk aan het roer en Jezus heeft de regie en zal overwinnen (hoofdstuk 4-5; 7; 14 en 17-20). Johannes roept de kerk op te overwinnen, vol te houden en Jezus trouw te blijven (hoofdstuk 2-3). Hij laat de kerken echter niet de illusie dat het snel beter zal worden, maar Jezus geeft hen een kijkje achter de schermen van de wereldgeschiedenis. Zo bereidt Johannes zijn lezers voor op nog meer lijden (hoofdstuk 12-13). Tegelijk laat Jezus zijn kerk niet machteloos, maar geeft hij de kerk volop leven en kansen om hem bekend te maken (hoofdstuk 11 en 20).

Veel boodschappen: veel te leren en veel te doen

De **hoofdboodschap van het boek** is dus dat God zijn plannen met de wereld zal doorzetten. God zal het kwaad overwinnen door de koning die hijzelf heeft aangesteld: koning Jezus. God grijpt in en zal wat er nu is bevrijden en vernieuwen. Hij brengt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde en zal dan al onze tranen drogen (7:15-17; 21:1-5).

Een **tweede belangrijke boodschap** komt tot ons doordat ons als lezers een blik achter de schermen van de wereldgeschiedenis wordt gegund. We leren begrijpen wat er in deze wereld aan de hand is: de duivel (hoofdstuk 12) voert met zijn twee monsterlijke handlangers (hoofdstuk 13) een keiharde, niets ontziende en verschrikkelijke oorlog tegen God en tegen zijn kerk en zaait dood en verderf en leugen en bedrog in deze wereld in (16:13-14).

Deze stand van zaken geeft ons ook een nieuwe kijk op het lijden in deze wereld. Johannes ziet het lijden in de eerste plaats als een beproeving (2:10; 3:10; vergelijk 1 Petrus 1:6-7), ten tweede als een oproep tot bekering (9:20-21), in de derde plaats als een uiting van de woede van God en van Jezus

(6:16-17; 11:18; 15:1.7; 16:1) en ten vierde als een middel om de mensen te waarschuwen en te redden. Wat er gebeurt onder de ramshorens en de schalen herinnert sterk aan de plagen van Egypte uit het boek Exodus. We zullen bij de woede van God dan ook elke associatie met een stampvoetende kleuter of met een volwassene die zijn emoties niet kan beheersen moeten laten varen. God is er op uit om zijn volk te bevrijden van alle ellende en de aarde van vernietiging (11:18). Johannes ziet dit dan ook als een eerlijke strijd van de rechtvaardige God (15:3-4; 16:5-7; 19:1-2) en van de eerlijke Jezus (“trouw en betrouwbaar”, 19:11). We zijn, zoals hierboven al gezegd, in de vijfde plaats verwickeld in een gruwelijke en alles vernietigende oorlog die de draak met een enorm demonisch leger (12:4) tegen God en zijn kerk aan het voeren is. Daarom worden we in de 7 brieven 7 keer opgeroepen om te overwinnen. Het is een strijd op leven en dood. Het kwaad heeft zich diep ingevreten in deze wereld en heeft zich als een virus overal verspreid. Hier passen geen halve maatregelen. Een zachte heelmeeester zou slechts stinkende wonden maken. Iedereen die heeft geleden onder de gevolgen van demonisch kwaad weet waar het hier om gaat. Het kwaad in Gods goede schepping moet en zal worden gestopt. Dat gaat niet anders dan door een machtig en krachtig ingrijpen van God (hoofdstuk 17-20). Gods ingrijpen is zelfs na het kruis en de opstanding van Jezus nodig (12:7-8), omdat satanisch ongeloof en bedrog zelfs de overwinning van Jezus loochent. Maar let op, zelfs dan opereert God in zijn goedheid nog met geduld (de zegels) en met waarschuwingen (de ramshorens) alvorens zijn woede totaal losbarst. Ook laat God de kerk het goede nieuws brengen (hoofdstuk 10-11), zolang het nog kan (vergelijk Johannes 9:4-5).

Een **derde boodschap** is dat we leren dat koning Jezus regeert op de wijze van het kruis. De leeuw van Juda ziet eruit als een geslacht lam (hoofdstuk 5). Hij strijdt met het woord van God en in met eigen bloed doordrenkte kleren (19:13). We zien ook dat God met geduld (de zegels), met waarschuwingen (de ramshorens) in deze wereld optreedt. Het is belangrijk (zie de leeswijzer) in te zien dat Gods geduld, waarschuwingen en ingrijpen naast elkaar en door elkaar heel de geschiedenis door plaatsgrijpen.

Zo krijgen we ook een andere kijk op de lengte van de wereldgeschiedenis. Petrus schrijft er al over dat mensen het uitblijven van de komst van Jezus bespottelijk zullen maken (2 Petrus 3:3-9). Hoezo spoedig komen (22:7)??? Maar er moet ook ontzettend veel gebeuren. Gods plannen zijn niet in een ogenblik uitgerold. De boekrol is niet alleen zoals gewoon was van binnen, maar ook nog eens aan de buitenkant beschreven (5:1). Een belangrijke reden hiervoor is Gods geduld met de mensen. God heeft wel degelijk haast: Jezus komt spoedig. Maar Gods haast is ingehouden, kent een langzaam en geduldig tempo om de mensheid te waarschuwen en maximale ruimte voor bekering te geven (11:11-13). Daarom lijkt het boek ook geregeld de pas in te houden, bijvoorbeeld na het 6^e zegel en na de 6^e ramshoren. Maar ook de drie 7-tallen van zegels, ramshorens en offerschalen vertragen het tempo naar de afloop. Telkens denk je als hoorder ‘En nu is het klaar’ om vervolgens in weer een nieuwe episode terecht te komen of in een volgend zevental.

Met het kruis en met Gods geduld hangt ook de **vierde hoofdboodschap** samen, die telkens weer (1:9; 2:10; 6:9-11; 7:14; 11:7-10; 12:11; 17:6; 20:4) klinkt: wees bereid om te lijden. Want dat is de manier waarop Jezus de wereld heeft overwonnen (5:6; 19:13). Het bloed van de martelaren is het zaad van de kerk. Alsnog (na de pertinente weigering van 9:21 en voor de onbekeerlijkheid in hoofdstuk 16!) bekeren veel mensen zich (11:11-13) als ze geconfronteerd worden met de trouw van de kerk tot in de dood, omdat zij Jezus’ belofte van de opstanding en het leven vertrouwt (2:10; 20:4-5). Zo overwint Jezus de wereld (5:6), als de kerk Jezus navolgt op zijn bloedige weg (vergelijk 6:9-11). Vergelijk Johannes 12:24-26, waar deze zelfde boodschap kernachtig wordt verwoord.

De **vijfde hoofdboodschap** hoor je pas, als het vanaf Openbaring 13 dieper tot je doordringt dat de duivel werkelijk alles op alles zet om de waarheid in te wisselen voor leugen en bedrog (Romeinen

1:25) en dat hij daarmee nooit zal stoppen. Johannes legt er in 16:13-15 nadrukkelijk de vinger bij. Uit de bek van de draak en zijn twee handlangers komen drie demonische leugengeesten die als kikkers links en rechts rondspringen over de wereld en alles hier op aarde met hun leugens en misleiding proberen te besmetten en om te draaien. Dit maken we dagelijks mee in de niet aflatende propaganda van totalitaire regimes. Maar we zien en horen het ook elke dag in de stroom van halve waarheden en hele leugens die in de media (*social media!*) over ons wordt uitgestort. Dit alles om de publieke opinie te beïnvloeden. Er zijn zelfs fabrieken van internet-trollen: mensen die van misleiding hun dagelijkse bezigheid maken.

Blijf daarom wakker (16:15)! Wees alert en blijf waakzaam en laat je niet misleiden door demonische leugens, maar hou vast aan de waarheid van Jezus (1:5; 2:13). Niet voor niets leerde Jezus ons bidden: En breng ons niet in beproeving, maar red ons van het kwaad (Matteüs 6:13)!

Dit gebed moet ons blijven vergezellen, want het kwaad en de mensen die daarvoor partij kiezen zullen van geen ophouden willen weten! Mensen kunnen zich verschansen in de leugen en in de ban raken van bedrog en misleiding. De reactie op de 7 schalen is tot drie keer toe – het getal drie staat voor een superlatief: hartgrondig en hier dus onverbeterlijk – een vijandige en diepe afkeer van God.¹ Ten diepste verklaart dit ook het dieptrieste bestaan van een hel. Het kwaad en de mensen die daarvoor kiezen zijn zo in de ban van zijn hartgrondige en diepe afkeer van God dat ze hierin onverbiddelijk en onverbeterlijk zijn. Dit zal nooit stoppen, ook niet in de hel, ver weg van Gods nieuwe wereld...

De **zesde hoofdboodschap** horen we in de onverholen kritiek op de ijdelheid van macht en rijkdom (in één uur tijd is alle rijkdom van het grote Babylon weg, 18:10.17.19, en de rijkdom van de gemeente van Laodicea is slechts schijn en helpt haar niet, 3:17-18). In hoeverre mogen wij ons in het rijke Westen met al onze welvaart deze kritiek ook aantrekken? De handel van de stad Babylon wordt gelabeld als verleidende toverij (18:23). Wat zegt dit ons die leven in een samenleving in de ban van materialisme die consumeren tot haar handelsmerk en verdienmodel heeft gemaakt (18:4-5)?²

Als **zevende hoofdboodschap** kunnen we nuchterheid in Openbaring horen. Het hele boek door worden we geconfronteerd met de boodschap dat de wereld in haar huidige bestaan en in deze tijd is zoals ze is. Daarvan zal ze gered worden, maar tot die tijd blijft ons niets anders over dan biddend en trouw aan Jezus in deze wereld te leven. Wees dus nuchter en aanvaard dat het in deze wereld nu niet beter is dan het nu is (7:14; 13:9-10; 14:12; 16:15; en vergelijk 1 Petrus 1:13). Deze nuchterheid die in Openbaring vergezeld gaat van een niet aflatende en zekere hoop op God zullen we nog hard nodig hebben nu ook in Nederland de ene crisis zich op de andere stapelt.

Naast deze zeven hoofdboodschappen is er nog veel meer dat Jezus ons door Johannes voorhoudt:

- Blijf in alles en wat er ook gebeurt trouw aan Jezus (2:10). Wees geduldig (6:11) en standvastig (14:12) en trouw (13:10). Trouw hoort bij wie horen bij het lam (17:14).
- Hier hoort naast geduld en standvastigheid ook hoopvol verlangen bij naar de komst van Jezus en de verlossing van deze wereld (22:17.20).
- En laat je niet beroven van de overtuiging dat Jezus spoedig komt (1:7; 2:11; 22:7.12.20; 12:12).
- Blijf daarom ook strijdbaar, sta steeds klaar om te “overwinnen” (dit woord 7 keer in 2:7.11.17.26; 3:5.12.21, zodat deze boodschap ons niet kan ontgaan).
- En houd vast aan je eerste liefde voor Jezus (2:4; 3:15-16).

---

¹ 16:9.11.21, ondanks 11:13 en een herhaling van 9:20-21.

² Vergelijk de kritiek van Jezus in bijvoorbeeld Matteüs 6:19-34; Marcus 10:17-31; Lucas 16:1-15.

- De eerste liefde betekent in de praktijk groeien en uitblinken in liefde en geloof en hulpvaardigheid (2:19).
- Jezus omringt ons van voor (zijn machtige en liefdevolle aanwezigheid) tot achter (beloften). Dit mag ons vertrouwen en moed geven (zie de opening en het slot van elk van de 7 brieven aan de 7 kerken (hoofdstuk 2-3).
- We mogen God prijzen in deze wereld om wie hij is en wat hij doet. Het boek is bezaaid met aanbidding en met liederen (4-5; 7:10-12; 14:3; 15:3-4; 19).
- En vergeet niet te bidden (5:8; 6:10; 8:3). Daarmee brengen we het tot in de raadszaal van God.
- En natuurlijk, vergeet niet het goede nieuws van Jezus te blijven vertellen (hoofdstuk 10 en 11).

Let erop dat deze boodschappen doorheen het hele boek worden herhaald. Het boek werd voorgelezen (1:3), dus waar het om gaat wordt steeds herhaald, zodat die boodschappen ons niet zullen ontgaan!

Hoe zullen wij dan leven?

De boodschap van Openbaring en onze levensstijl (1)

Een van de hoofdboodschappen van Openbaring is: Wees bereid om te lijden. Want dat is de manier waarop Jezus de wereld overwint. Dat is in allerlei opzichten geen makkelijke boodschap. Het vraagt dat we anders omgaan met God en met onszelf dan we veelal gewend zijn of graag zouden doen.

Voor mij was het boek van Larry Crabb, Van binnen uit. Werkelijke verandering is mogelijk, Driebergen 1993, zeer inzicht gevend. Vandaar dat ik op deze plaats mijn leesverslag aan dit lesboekje toevoeg.

Crabb heeft vooral twee punten die hij duidelijk wil maken:

1. Het lijden van deze wereld lost God pas definitief op als Jezus terug komt. En daar lijden we allemaal aan. En dat is prima (in de zin van: dit als pijn voelen is prima). En het is ook prima, als we de pijn willen oplossen (verlangen en dorst hebben en bidden om verandering is prima).
2. Dit alles mag echter niet omslaan in een eisende houding. Toch gebeurt dat vaak, zeker als de druk toeneemt of onze ellende lang duurt.

We zijn allemaal mensen die niet voor pijn gaan. En nogmaals daar is niets mis mee. Alleen wel, als we de oplossing hier en nu van God gaan eisen of afdwingen of aftroggelen. Zoals Job op een gegeven moment gaat doen. En God wijst hem zijn plaats.

We hebben allemaal dorst diep in ons hart naar de vrede en het geluk die alleen God ons kan geven: heimwee naar het paradijs. Jezus belooft ons in Johannes 7 onze dorst op te lossen, te lessen. En hier gaat het volgens Crabb over dorst naar God, niet over relaties, gezondheid e.d.

Maar willen we van Jezus hulp krijgen, dan moeten we wel onder ogen zien dat we dorst hebben. Anders sluiten we ons hart toe en lossen we onze dorst zelf op met surrogaten: 'seks, drugs, rock en roll', enzovoorts.

Dit zelf oplossen is wat veel mensen, ook veel christenen, doen. Veel christenen sluiten hun hart af en gaan voor uiterlijke christelijke regels: ze proberen God zo te behagen en ze worden een robot en je krijgt niet echt contact met ze. Ze worden hard en bozig, of mechanisch, koel en afstandelijk. Ze zitten in hun hoofd, niet in hun hart. Te pijnlijk! Of ook eisen we dat God onmiddellijk onze dorst lest, omdat hij dat beloofd zou hebben. Dan maken van God een automaat, die doet wat wij (!) willen. God is ons dat wel verschuldigd, omdat we zo goed ons best doen...

Wen er nu maar aan dat we op deze aarde leven en dat het paradijs nog niet is gekomen. Er is pijn en we hebben dorst. Zo is het. Verlangen naar verlichting mag, God daarom vragen ook, als we maar ver blijven van de eisende houding en ook van de zelfbeschermingstactieken die we allemaal hanteren om onze pijn maar niet te voelen.

Wat zijn de motieven om te doen wat je doet? Vaak zijn het toch tactieken om jezelf voor je innerlijke pijn/teleurstelling/frustratie/herinneringen te beschermen. Hoe nobel je gedragingen er ook van buiten uitzien. Gevolg: je hart breng je niet in je relaties want je beschermt jezelf, ook niet in je relatie met God: en God kan je in beton gegoten hart dus niet meer genezen. En ook luisteren naar de heilige Geest wordt moeilijk, zo niet onmogelijk.

Zonde = niet: gebroken regels, maar zonde = je dorst zelf willen lessen en jezelf beschermen tegen je pijn. Dit is veel dieper doorgevreten in ons leven dan wij vaak doorhebben. Crabb laat dat met veel onthutsende voorbeelden zien. Wat lijkt het vaak mooi, maar wat is het vaak egoïstisch wat we doen. Volgens Crabb is iedereen van nature obsessief bezig zichzelf te beschermen tegen herhaling van

opgelopen pijn. Vandaar de zelfbescherming en de eisende houding. Onze pijn mag zich niet herhalen! (Een andere tactiek is natuurlijk de slachtofferhouding. Maar dat is een ander boek.)

Waarom ervaren veel mensen niet de vreugde van hun geloof?

Omdat ze niet beseffen of willen weten en dus niet ervaren dat God de diepste dorst van hun leven lest (hier op aarde al een begin, straks volmaakt): hij is je bruidegom, je vader en je moeder, je beste vriend, integer, betrouwbaar, trouw, ook al lijken je omstandigheden dat totaal tegen te spreken (Job!).

Crabbs oplossing: geloof, hoop en liefde

- geloof: God lest je dorst, ook al zijn je omstandigheden beroerd. In plaats van twijfel geloof!

- hoop: ben je teleurgesteld etc.? God gaat het goed maken. Nu, weliswaar onvolmaakt, je hart en zeker in de toekomst: je hele leven.

- liefde: ben je eenmaal vrij van je eisende houding en zelfbescherming, dan krijg je de ruimte om vrij van jezelf integer de ander lief te hebben.

Dit vraagt om veel overtuiging van zonde en je hart openen, en in alle hoeken en gaten je eigen dorst erkennen, en naar God gaan! Dit vraagt om zelfonderzoek:

1. Stel jezelf de vervelende vragen: Wat vind je moeilijk? Waarom word je boos? Waar komt je ergernis vandaan? Geef toe dat er veel is wat je niet begrijpt. Loop niet weg voor je pijn, ga dorst krijgen en les je dorst niet met makkelijke Bijbelse pleisters. Word verward en kom tot deze conclusie: Alleen (geloof in) God kan mijn dorst lessen!

2. Hoe gaan mensen met je om? Wat heeft je doen besluiten om je hart te sluiten? Vestig je hoop op God en niet op je eigen tactieken om je hart te beschermen.

3. Hoe ga je van de weeromstuit nu met mensen om? Herken je al je zelfbescherming? Heb berouw en ga frank en vrij leren liefhebben.

Dit heet berouw en bekering en gehoorzaamheid.

Veel christenen veranderen niet door kerkgang, bidden en Bijbellezen. Dat komt omdat ze in hun hoofd blijven zitten en hun relatie met God niet in hun hart beleven. Met andere woorden, hun hart blijft onveranderd en dus zichzelf ook. Als rechtgeaarde psycholoog hamert Crabb er nu op dat we onze pijn en teleurstelling moeten opzoeken in ons hart en erkennen en doorleven. Pas dan weten we waar en waarom en hoe we onszelf beschermen en kunnen we ons bekeren tot de liefde. "Het verdriet is niet mijn eigenlijke probleem. Het probleem is, dat ik er hoe dan ook vanaf wil komen." "Als het ons om verlichting van de pijn te doen is, hebben we de weg van de navolging verlaten." "Het verdriet kan ons sterken in onze beschermingsmaatregelen. Het kan ons echter ook tot een groter Godsvertrouwen voeren." Vaak komen we niet verder dan nadenken over onze problemen, onze innerlijke pijn begrijpen en weerstand bieden tegen zondig gedrag. Maar pijn en verdriet onder ogen zien, en ontdekken waar we onszelf beschermen en daarom niet vrij zijn om onvoorwaardelijk lief te hebben, dat is iets wat ook moet gebeuren, willen we veranderen van binnen uit. "Berouw is de sleutel" (182) Wrok en woede, enzovoorts ontstaan wanneer we ons afhankelijk van mensen maken en eisen dat zij aan al onze behoeften tegemoet komen. Dat kunnen ze natuurlijk niet. "Er is een groot verschil tussen boos worden en klagen over andermans falen, of eerlijk toegeven dat hun gedrag ons teleurstelt". (185)

Crabb tempert onze verwachtingen behoorlijk als hij stelt dat hoezeer we ook verlangen dat onze pijn en verdriet hier en nu al volkomen zullen verdwijnen en wel meteen – dit niet zal gebeuren. Totdat Jezus terugkomt zullen we middenin een wereld vol onvolkomenheid en pijn leven en daar deel aan hebben, inclusief aan onze onvolkomen reacties daarop.

Dit betekent niet dat er niets kan veranderen. Maar echte en diepe verandering zonder *window dressing* wordt pas ons deel als we met een niets ontziende eerlijkheid ons eigen hart onderzoeken

op zelfbeschermingsmechanismen, omdat we directe verlichting van de pijn eisen of voor de pijn weglopen.

Dit advies zou op masochisme kunnen lijken of op een recept voor structurele melancholie. Het is ook een verre van aangename bezigheid, omdat in ons hart veel teleurstelling en verdriet enzovoorts ligt opgeslagen, waarvoor we het liefst willen weglopen maar nu onder ogen moeten zien. Maar Crabb betoogt dat eerlijkheid kan leiden tot een bewuste keuze voor geloof en Godsvertrouwen (God lest onze diepe dorst als enige), tot een bewuste keuze voor hoop (echte verandering kan nu al beginnen en Christus het helemaal af en rond als hij terugkomt) en tot een bewuste keuze voor liefhebben (vrij liefhebben zonder terughoudendheid of zelfbescherming. Als we dat gaan doen krijgen we deel aan de levendmakende stroom van Gods liefde in ons en door ons heen).

Zo blijven ons dan geloof, hoop en liefde te midden van de pijn.

Teksten: Job; Jeremia 2:13, Mattheüs 23:25-28 en Johannes 7:37.

Hoe zullen wij dan leven? De boodschap van Openbaring en onze levensstijl (2)

Een van de hoofdboodschappen van Openbaring is: Wees bereid om te lijden. Want dat is de manier waarop Jezus de wereld overwint. Dat is in allerlei opzichten geen makkelijke boodschap. Het vraagt dat we anders omgaan met God en met onszelf en ook met de wereld om ons heen, anders dan we veelal gewend zijn of graag zouden willen doen.

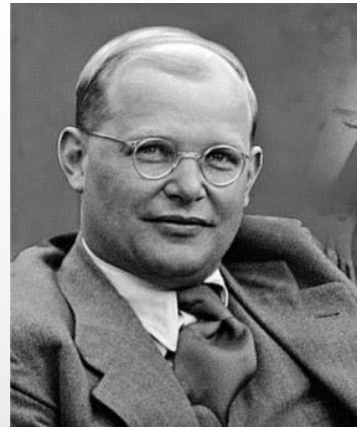
In Openbaring 1:5-6 lezen we een samenvatting van Johannes van het goede nieuws: niet alleen houdt Jezus van ons en heeft hij ons bevrijdt van de schuld en de macht van de zonde, maar dit alles heeft tot doel dat wij als priesters in deze wereld leven om zo Jezus na te volgen en hem alle eer te geven, een boodschap die in 5:10 en 20:6 wordt herhaald. En zoals we weten is herhaling in Openbaring een manier om belangrijke boodschappen te onderstrepen!

Er wordt natuurlijk veel nagedacht over wat dit in onze tijd betekent. Ik las een artikel van Hans Burger, Bonhoeffer wijst zoekende christenen de weg, waaruit ik een aantal gedachten doorgeef die ons kunnen helpen om in Osdorp priester te zijn:

Bonhoeffer benadrukt dat het belangrijk is om als gelovigen het geheim van het geloof te bewaren, de christelijke taal te blijven spreken in de kerk, te blijven bidden, de liturgie te blijven vieren (1). Ondertussen moeten we misschien maar accepteren dat we even geen goed verhaal hebben dat gemakkelijk overkomt, en dat we met de grote woorden uit de Bijbel moeilijk aansluiting vinden bij niet-christenen (2). Zo is het, maar des te meer is het voor ons de taak om te zoeken wat die grote woorden uit het evangelie vandaag betekenen (3). Steeds kunnen we wel ons houvast vinden bij Jezus Christus, mens geworden, gekruisigd, en opgestaan (4). Vooral die kruisiging is belangrijk: daar waar God verborgen is en toch aanwezig, waar God in het lijden te vinden is (5), en waar wij leren om net als God te lijden met en voor anderen (6). En waar wij nog geen woorden hebben, rest ons de liefde: onder de mensen aanwezig zijn, dienen en het goede doen (7). Dit alles in het vertrouwen dat het evangelie echt goed nieuws is en er wel tijden zullen komen dat de kracht ervan weer zal blijken (8).

Deze gedachten van Bonhoeffer proberen wij in Osdorp

Dietrich Bonhoeffer

De Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer was een van de belangrijkste theologen uit de 20e eeuw. Hij werd pal voor het einde van de oorlog door de nazi's vermoord. Vanuit zijn gevangenschap speurde hij de toekomst af en zag een tijd komen – onze tijd – waarin de kerk gemarginaliseerd zou worden en waarin veel, de meeste mensen, niet open zouden staan voor het goede nieuws. Wat blijft de kerk dan nog over om te doen? Zoekend en tastend wijst hij een weg.

vruchtbaar te maken. De informatie- en gebedsbrief van Hart van Osdorp van zomer 2022 liet bijvoorbeeld zien hoe:

Soep

In samenwerking met verschillende partijen (Diaconie PKN en Stadsboerderij) brengt Hart van Osdorp soep rond in de buurt. Elke week gaan zo'n dertig tonnetjes de buurt in. Vier/vijf vrijwilligers brengen de soep aan huis. Het is een klein gebaar, waarvan de meegebrachte aandacht en het praatje verreweg het belangrijkste is. En soms komt van het een het ander.

Zo bracht de pastor van Hart van Osdorp het afgelopen half jaar elke week twee soepjes naar het adres van twee buurtbewoners. Een klein praatje af en toe, en dat was het. Totdat een van de twee plotseling op haar sterfbed komt te liggen. Op dat moment vroeg de pastor of hij aan het bed een gebed mocht doen. "Ja, maar niet te lang, hoor!". En zo gebeurde het. Er was voldoende vertrouwen voor nog een gebed de volgende dag en voor een zalving met olie een paar dagen later. En toen werd de 'soeppastor' gevraagd om de uitvaart te doen. En dat werd een indrukwekkende gebeurtenis met aandacht voor God, precies op maat van de nabestaanden, die niet van poespas zeggen te houden. Iemand die verklaarde niet te geloven klampte de pastor na de dienst aan: "Die passage over God waarmee u begon, heeft me echt getroffen."

Waar een klein gebaar al niet toe kan leiden. Dit is kerk aanwezig in de buurt anno nu. Met aandacht, een luisterend oor, een klein gebaar, goed doende voor de mensen. Als er iets van komt is het goed, en als er niet meer van komt dan het eten van lekkere soep, is het ook goed gedaan.

Dietrich Bonhoeffer (1)

Het verhaal over de soep hierboven is een illustratie van wat Dietrich Bonhoeffer bedoelde, toen hij nadacht over de kerk van de toekomst. Volgens Bonhoeffer is wat ons vaak overblijft: liefhebben, dienen en het goede doen voor God en de mensen, in de hoop dat er een tijd zal komen waarin mensen het goede nieuws weer willen horen. Dus, bijvoorbeeld soep rondbrengen en andere goede dingen doen, Jezus representeren, in Jezus' naam het licht voor de wereld en het zout van de aarde zijn en ondertussen bidden en wachten totdat God de geest van de tijd keert en mensen zich weer openen voor het goede nieuws.

De kinderclub FunKids

Een ander voorbeeld van onbekommerd en onvoorwaardelijk goed doen in Osdorp is de kinderclub Funkids. Hier volgt een verslag van zomaar een donderdagmiddag (9 juni): "We hadden vanmiddag

weer een grote groep kinderen. Een van de helpers had een doos vol speelgoed bij zich, waar de kinderen uit konden kiezen. We hebben ook weer lekker in de tuin gewerkt. We wilden één bak gaan inzaaien. Maar de kinderen waren zo enthousiast om lekker te rommelen en de grond goed te maken, dat we aan het eind van de middag drie bakken hebben gevuld. Twee kinderen hebben volgens de gebruiksaanwijzing op de verpakking een emmer gevuld en daarin potgrond opgelost en zo zaad gezaaid.

De meisjes hebben eerst de radijsjes gedaan. Want die zijn roze. En daarna kozen ze voor de oranje worteltjes. Ook hebben we een bak met bloemzaad ingezaaid.

Ondertussen kwamen er ook wat burens helpen. En ook een moeder met kinderen, die sinds lange tijd niet waren geweest. Zij vertelden dat ze gingen verhuizen naar het buitenland. Dat vonden we jammer. Er was ook een gezin, waar binnenkort een bruiloft is. Er was al familie uit Afrika aangekomen. Zij kwamen ook even kijken en vroegen of we nog hulp nodig hadden. Nee, dat hadden we niet. Maar toch kwamen ze even langs om te kijken of we ook Duits of Frans praten. Maar nee, dat doen we niet. Wel Arabisch, Somalisch, Koerdisch, Urdu en Turks.

Ondertussen waren de bakken helemaal leeggehaald en hebben de kinderen lekker kunnen zaaien en water geven. Een van de oudere jongens die de kinderclub al een beetje ontgroeit vroeg of hij bloemenzaad mocht meenemen voor zijn eigen tuintje. Dat mocht. Dus binnenkort schieten er in de buurt allerlei bloemen op! Sommige kinderen hebben ook het verschil geleerd tussen pissebedden en spinnen.

De kinderen, zo bleek aan het eind van de middag, vonden het schoonmaken en het opnieuw inzaaien van de bakken geweldig.

Andere kinderen hebben ook nog geknutseld. Daar moet wel meer begeleiding bij. Want aan het eind van de middag leek het wel alsof er een bom was ontploft in de zaal. Tussendoor wilden sommige kinderen ook graag voetballen in de voetbalkooi. Dat hebben ze met elkaar ook met plezier en enthousiasme gedaan.

Het was een enerverende middag met veel plezier.”

Goed doen dus, onbekommerd en onbevangen en onvoorwaardelijk.

Inmiddels hebben drie kinderen (met instemming van hun ouders) de weg naar de zondagse dienst gevonden...

Sociaal Plein

Een derde voorbeeld van aanwezig zijn en goed doen in Osdorp is het Sociaal Plein. Als het weer het toelaat en de stoep schoon is, slaan we letterlijk onze tent op om op de stoep soep te schenken en uit te delen. Het idee is dat we achter de voordeur vandaan komen en zichtbaarder worden in de buurt. En dat werkt. De tent trekt bekijks en voordat we het weten, ontstaat er een zoete inval.

Aanwezig zijn en onbekommerd goed doen.
Dat is het.

Welkom in de Nierkerkestraat

Het pand waarin Hart van Osdorp haar uitvalsbasis heeft in de buurt krijgt binnenkort allemaal nieuwe bewoners. In de zomer komen er in 50 appartementen studenten en 'economisch daklozen'. Een deel van de woningen blijft bewoond door de gezinnen met kinderen (van de kinderclub) die er al woonden.

Aanwezig en onbekommerd goed doen, dat is Hart van Osdorp in de buurt. Dus gaan wij de nieuwe bewoners verwelkomen, als zij goed en wel geland zijn. Daarvoor zijn we nu al aan het knutselen.

Het geloof blijven oefenen

Bonhoeffer raadt ook aan om het geloof te blijven oefenen. Dat is wat Hart van Osdorp ook doet. Soms zijn er OpZondag 20 mensen, soms 30, soms 40 of meer. We eten elke zondag met Jezus, en de afgelopen maand hebben we 1 kindje opgedragen (5 juni), en 1 kindje (12 juni) en 2 volwassenen (3 juli) gedoopt. Allemaal in verschillende feestelijke diensten.

Op 26 juni hadden we onze tweede Vrij Leven-kerkdienst. Met meer uitleg over genezend en bevrijdend gebed en met praktische gebedsoefeningen, die we met z'n allen hardop en door elkaar als met één stem baden. In de kerk oefenden we zo al in wat ieder thuis in zijn of haar besloten stilte met God zelf kan doen.

Maar wat is het mooi en goed om zo ons geloof te oefenen. Een hele maand lang elke week feest, met brood en beker, met gebed, en met water en Geest.

Het geloof blijven oefenen (2)

Het geloof blijven oefenen. Dat gebeurt in Hart van Osdorp ook in de wandelgangen rond en in de kerkdiensten. Mensen ontmoeten, praten, luisteren, lachen, huilen en meeleven. En vooral bidden en zegenen en zalven met olie. Zo oefenen wij ons geloof en zoeken ook naar nieuw hedendaags Osdorps idioom voor Gods hoop en troost in ons leven.

Dietrich Bonhoeffer (2)

Behalve goed doen en het geloof blijven oefenen, pleitte Bonhoeffer ervoor om telkens bij Jezus nieuwe hoop en moed te putten, en wel met name stil te staan bij het kruis van Christus. Daar lijkt God immers afwezig, zoals hij in onze samenleving voor veel mensen ook de afwezige is. Maar juist bij het kruis kunnen we leren dat God wel degelijk aanwezig is, ook al lijkt hij zich te hebben verborgen. Van het kruis leren we ook dat lijden in het centrum van onze geloofsbeleving staat. We leren van Jezus dan ook te lijden in deze wereld.

Dit is waarom Hart van Osdorp als veel andere kerken elke zondag eet met Jezus. Het is het moment waarop we stilstaan bij dit centrum van ons geloof, ja, bij Jezus zelf: hij nam een brood, dankte God, brak het en gaf het aan zijn leerlingen. Nemen – danken – breken – geven, zo doet Jezus en zo mogen wij ook doen, in zijn naam en met de kracht van de heilige Geest.

Wat is lijden in deze wereld voor ons in Osdorp? Wel, dat kan natuurlijk allerlei vormen aannemen, en dat doet het ook. Eenzaamheid, ziekte, geldgebrek, relatieproblemen, depressie en wat niet al maakt dat het leven een lijdensweg wordt.

Maar wat is in Osdorp nu lijden in Jezus' naam? Misschien is de ultieme test in onze tijd wel de vraag of we tijd hebben voor God. Heel vaak zeggen we als de kerk of andere mensen een beroep op ons doen: "Ik heb geen tijd." Maar Jezus zegt in Matteüs 6:33: "Houd je bezig met Gods nieuwe wereld en doe wat God van je vraagt. Dan zal God je al die andere dingen ook geven." Wie wil niet alleen het brood maar ook zijn leven en zijn prioriteiten breken en zijn tijd geven aan God en de mensen?

Gelezen in de grammatica van onze tijd vraagt het antwoord van Bonhoeffer op onze tijd ook onze tijd van ons.

Een Flashmob-kerk

De nieuwsbrief van juni 2022 is een momentopname van de visie van Hart van Osdorp, een manier van priesterschap in deze tijd met vallen en opstaan, zoeken en tasten.

Wat is een flashmob-kerk? Een kerk die in kleine, eenvoudige en lichte verbanden opeens in de buurt is (opduikt) en iets doet wat mooi is en van betekenis. Mensen nodigen elkaar, uit Hart van Osdorp en uit de buurt, uit voor ontmoeting en/of activiteit, dan hier en dan daar, eenmalig of in serie(s). De een zal hieraan meedoen en de ander daaraan. Er is ontmoeting en contact, functioneel en/of dieper.

De gebeurtenis kan een eenvoudige en eenmalige activiteit zijn of het karakter krijgen van een heuse en vaste, doelgerichte missie, en van alles hier tussenin. De meeste van deze gebeurtenissen zullen gemakkelijk te organiseren zijn (eenvoud), want kleinschalig en we zien een veelkleurige waaier van dit soort happenings (elan) voor ons. Want iedereen kan iets bijdragen en/of iets nieuws beginnen rondom een idee wat bij hem/haar past: lanceer het idee en kijk wie je meekrijgt... Ofwel, laat duizend bloemen bloeien.

Kleinschaligheid heeft de charme van menselijkheid, maatwerk, nabijheid, laagdrempeligheid, flexibiliteit, korte lijnen en eenvoud. Dat past bij de cultuur van Hart van Osdorp en bij Osdorp. Voorbeelden van deze aanpak die we de afgelopen tijd hebben uitprobeerd zijn: de adoptie van de vieze trappen van De Kikker, soep rondbrengen, mensen helpen bijvoorbeeld met verhuizen, en in 2020 hebben verschillende groepjes kerstfrutsels gemaakt en weer anderen deze deur aan deur in de buurt rondgebracht als een teken van hoop. Een heuse flashmob die bij de knutselaars elan en in de buurt heel veel enthousiasme teweegbracht. Het Sociaal Plein in de Nierkerkestraat is een ander voorbeeld..

Hoe zullen wij dan leven?

De boodschap van Openbaring en onze levensstijl (3)

De nieuwsbrief van juni 2022 (zie vorig artikel) is een momentopname van de visie van Hart van Osdorp, een manier van priesterschap in deze tijd met vallen en opstaan, zoeken en tasten.

Wat is een flashmob-kerk? Een kerk die in kleine, eenvoudige en lichte verbanden opeens in de buurt is (opduikt) en iets doet wat mooi is en van betekenis. Mensen nodigen elkaar, uit Hart van Osdorp en uit de buurt, uit voor ontmoeting en/of activiteit, dan hier en dan daar, eenmalig of in serie(s). De een zal hieraan meedoen en de ander daaraan. Er is ontmoeting en contact, functioneel en/of dieper.

De gebeurtenis kan een eenvoudige en eenmalige activiteit zijn of het karakter krijgen van een heuse en vaste, doelgerichte missie, en van alles hier tussenin. De meeste van deze gebeurtenissen zullen gemakkelijk te organiseren zijn (eenvoud), want kleinschalig en we zien een veelkleurige waaier van dit soort happenings (elan) voor ons. Want iedereen kan iets bijdragen en/of iets nieuws beginnen rondom een idee wat bij hem/haar past: lanceer het idee en kijk wie je meekrijgt... Ofwel, laat duizend bloemen bloeien.

Kleinschaligheid heeft de charme van menselijkheid, maatwerk, nabijheid, laagdrempeligheid, flexibiliteit, korte lijnen en eenvoud. Dat past bij de cultuur van Hart van Osdorp en bij Osdorp. Voorbeelden van deze aanpak die we de afgelopen tijd hebben uitprobeerde zijn: de adoptie van de vieze trappen van De Kikker, soep rondbrengen, mensen helpen bijvoorbeeld met verhuizen, en in 2020 hebben verschillende groepjes kerstfrutsels gemaakt en weer anderen deze deur aan deur in de buurt rondgebracht als een teken van hoop. Een heuse flashmob die bij de knutselaars elan en in de buurt heel veel enthousiasme teweegbracht. Het Sociaal Plein in de Nierkerkestraat is een ander voorbeeld...

Hoe zullen wij dan leven? De boodschap van Openbaring en onze levensstijl (4)

Hoe komt het toch dat wij ons zo slecht kunnen onttrekken aan het moderne gebod iets moois van ons leven te maken, succes te hebben en met volle teugen te genieten, zo vraagt iemand zich af.¹ Een goede vraag, ook op deze plaats. Want als er al een Bijbelboek is dat niet consumeren, status, succes, veiligheid, zelfontplooiing en eer promoot, laat staan belooft, dan is het wel Openbaring. Het heeft niets weg van Instagram en we krijgen doorheen de hoofdstukken bepaald geen Zwitserleven Gevoel. Openbaring is niet van het comfort voor christenen. Integendeel, we moeten ons voorbereiden op “de tijd van beproeving” (3:10). En het boek laat ons niet in het ongewisse wat dit gaat betekenen.

Graag meer slagroom

Het is de vraag of we hier nog wel aan willen, gehecht als we zijn aan comfort, veiligheid en welvaart. Of je er nu veel of weinig van hebt, wij willen altijd meer ‘slagroom op ons leven’. Het komt mij voor dat Openbaring ons een ander leven voorhoudt, een leven achter Jezus in plaats van achter onszelf aan, en dat in het vertrouwen dat wie eerst Gods nieuwe wereld zoekt en wat daarbij past, alle andere dingen er vroeg of laat bij krijgt (Matteüs 6:33).

Vertrouwen in God

Dus beklemtoont Openbaring telkens weer dat God door en dwars doorheen de meest verschrikkelijke gebeurtenissen zijn almachtige regie voert en dat het zelfs de grootste tegenstanders niet zal lukken Gods plannen in de war te schoppen. Openbaring wil met andere woorden ons vertrouwen in de almachtige God voeden. “Wees niet bang. Ik ben de eerste en de laatste”, klinkt het al vanaf het begin in 1:17.

Overvloed te midden van ellende

Daarom roepen de talloze liederen die het boek sieren ons op om God en Jezus tot de focus van ons leven te maken. ‘Aan God alle eer’ maakt ons open voor vertrouwen en blijdschap in God. Want God bezingende mensen zingen de waarheid bij zichzelf naar binnen dat onze God uit de overvloed van zijn majesteit elk tekort van u zal aanvullen, door uw eenheid met Christus Jezus (Filippenzen 4:19). Zo krijgen wij vanzelf ruimte voor anderen. Onze angst voor de toekomst en onze preoccupatie en obsessie met ons eigenbelang en eigen leven en welbevinden, geld en goed, gezondheid, werk, familie en idealen kan verdwijnen. God zal ons immers zelf overvloedig geven wat we nog eerst dachten met alle macht zelf bijeen te moeten graaien.

Deze tonen van lof en vertrouwen zingt het boek midden tussen de galopperende paarden van oorlog, economische rampspoed en dood (6:3-8) en waarschuwend ramshorens en schalen vol ellende en met het vooruitzicht dat nog velen hun bloed zullen moeten geven voor Jezus (6:11). Het gaat hier dus niet over oppervlakkige blijdschap en vertrouwen. Openbaring leert ons niet om druk, leegte, wanhoop en trauma te negeren of te overschreeuwen, maar dit alles zingend te verbinden aan wat God aan het doen is. Dan kunnen we ook trouw vinden en standvastigheid (13:10; 14:12): blijf vertrouwen, blijf bidden, blijf liefhebben.

De Bijbel blijft dus van begin tot eind consequent: kwetsbaarheid, gebrokenheid en verlies zijn juist de contexten waarbinnen Gods genade zichtbaar, tastbaar of voelbaar kan worden.² In Genesis raken Sara en Rebekka alsnog in verwachting, kiest God voor tweede keus Jacob en wordt Jozef pas zijn instrument door nameloze ellende heen. En in Openbaring is God nog steeds dezelfde God met zijn voorkeur om zijn genade juist aan de meest kwetsbare mensen te geven.

¹ Herman Paul, *Shoppen in advent. Een kleine theorie van secularisatie*, Utrecht 2020, 125.

² Herman Paul, *De slag om het hart. Over secularisatie van verlangen*, Utrecht 2017, 63.

Het witte paard

En dat niet alleen, het uitrijden van het witte paard, ver voor alle andere ellendige paarden uit (6:2), wil ons te allen tijde naast trouw ook hoopvol en open maken voor Gods ingrijpen in de geschiedenis. Zelfs in de loop van deze meest ellendige geschiedenis maakt God ruimte voor tijden en plaatsen en mensen waarin zijn goedheid overwint. Hij is erbij. Hij is betrokken aanwezig, altijd en overal.

De eerste liefde: een sterker verlangen

Zo bemoedigt Openbaring ons en houdt ons een levenshouding voor ogen die niet uit angst en schaarste onder een gesloten hemel leeft (angst verraadt wie of wat wij liefhebben en waarzonder we niet willen leven), maar hoopvol vanuit de overvloed van God. Trouw aan Jezus (13:10; 14:12) laat zien dat mensen hun verlangens naar een comfortabel en veilig leven en hun angst dit allemaal te verliezen hebben laten overwinnen door een groter verlangen: de eerste liefde voor Jezus (2:4-5). En zij laat zien dat mensen onder de indruk zijn van de ontzagwekkende glans en glorie van hem die op de troon zetelt (Openbaring 4) in plaats van zich te laten intimideren door de propaganda van de valse profeet (Openbaring 13) die alternatieve veiligheid en welvaart en eer belooft, en dat terwijl de omstandigheden hem eerst nog gelijk lijken te geven ook (13:13-15).

Verplaats je liefde!

Het is de vraag of wij, christenen anno hier en nu, nog zover willen gaan en God blind durven vertrouwen en onvoorwaardelijk willen weglopen met Jezus. Waarom kiezen voor wachten op wat God belooft, als we hier en nu alles lijken te kunnen krijgen wat ons hart begeert?³

Wij hebben de heilige Geest nodig die onze ziel omhelst met Gods overstelpende goedheid (Johannes 1:16), zodat wij in staat zijn nuchter vast te stellen dat we beter schatten in de hemel kunnen verzamelen dan in dit ondermaanse waar alles toch verroest of verrot of ons uiteindelijk wordt ontstolen (Matteüs 6:19-21). Een mens van de eerste liefde is gegrepen of ingenomen met liefde voor Jezus, meet daaraan alles af en weet dat in tegenstelling tot deze liefde elk ander verlangen uiteindelijk zal teleurstellen. "Jij, liefhebber van de wereld, liefhebber van het werk, verachter van de maker", zegt Augustinus, "laat jouw liefde verhuizen, verbreek de banden met de schepping, verbind je aan de Schepper. Verplaats je liefde, verplaats ook je angst."⁴

Hoe dan?

Het is belangrijk ons af te vragen hoe wij mensen van nu zover kunnen komen om ons open te stellen voor de heilige Geest en onze liefde en ons verlangens te richten van de schatten op aarde af naar de schat in de hemel toe: God en Jezus zelf.

Het komt hier aan op investeren in onze relatie met God. Iedereen weet dat liefdesrelaties kwijnen zonder aandacht maar bloeien onder aandacht. Daarom is de kerkdienst zo belangrijk. Immers met de familie van Jezus oefen je je geloof. Een oud woord voor de kerkdienst is: godsdienstoefening. In de kerkdienst oefen je het geloof in je hart en in je leven in.

Keer op keer opnieuw hoor je daar dat God te vertrouwen is, de regie heeft, alle eer en lof waard is en dat je leven dus niet over jouzelf gaat en om jou draait. Je hoort de woorden van Jezus:

Wie Mij volgt,
maar niet breekt met zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broers en zussen,
ja zelfs met zijn eigen leven,
kan niet mijn leerling zijn.
Wie niet zijn kruis draagt en achter Mij aan komt,
kan niet mijn leerling zijn.
(Lucas 14:26-27).

---

³ Herman Paul, [Shoppen in advent](#), 65.

⁴ Geciteerd via Herman Paul, [De slag om het hart](#), 126. Ook het negende hoofdstuk van dit boekje (134-154) inspireerde mij tot het schrijven van dit artikel.

Augustinus (354-430) was een belangrijke kerkvader en theoloog.

Je vermoedt een groot geheim, als je leest:

Werkelijk, Ik verzeker u,
als een graankorrel niet in de aarde valt
en sterft,
blijft het één graankorrel,
maar wanneer hij sterft
brengt hij veel vruchten voort.
Wie zich aan zijn leven vastklampt,
verliest het,
maar wie in deze wereld zijn leven loslaat,
behoudt het
voor het eeuwige leven.

Wie Mij dient
moet Mij volgen:
waar Ik ben zal ook mijn dienaar zijn,
en wie Mij dient
zal door de Vader geëerd worden
(Johannes 12:24-26).

En je raakt geïnspireerd door het onvoorwaardelijke ja van Maria (Lucas 1:38), ook al krijgt ze toegevoegd dat een zwaard door haar ziel zal gaan (Lucas 2:35). En elke keer dat je samen met anderen (je bent niet gek) het Onze Vader hardop bidt, mag je ontdekken: het gaat om uw naam, niet om de mijne, om uw rijk, niet om het mijne en om uw wil, niet om die van mij; en elke keer wanneer je samen met anderen samen met Jezus eet, zie je het weer voor ogen en hoor je het met je hart: Jezus nam een brood, hij dankte God, hij brak het en gaf het aan zijn leerlingen. Zo is het. Amen. Ik dank God, ik geef hem de eer en ontvang zijn liefde om mijzelf vervolgens te nemen, God te danken, mijn eigen leven te breken en mijzelf uit te delen aan anderen...

In de kerk krijg je dus in alle toonaarden te horen dat God de diepste dorst van ons leven lest (hier op aarde al een begin, straks volmaakt): hij is je bruidegom, je vader en je moeder, je beste vriend, integer, betrouwbaar, trouw, ook al lijken je omstandigheden dat totaal tegen te spreken.⁵

Maar ook wat je dagelijks doet, juist voor anderen in de praktijk van je leven, oefent je geloof en je vertrouwen op God en op zijn overvloed en daarom wil je je tijd en aandacht delen in plaats van deze als schaarse goederen te koesteren⁶. Vertrouwen in God maakt ruimte voor anderen, en in de ruimte voor anderen oefen je weer je vertrouwen op God. Niets is immers voor mezelf, het gaat immers om God en om Gods naam, niet de mijne, om Gods rijk, niet het mijne en om Gods wil en die te doen.

De vreugde voorop

Wie dit een zwaarmoedig en somber leven lijkt, heeft nog niet de blijde tonen doorheen dit hele verhaal gehoord van God bejubelen, zingen, loven, danken, liefhebben, overvloed en vertrouwen als alternatief voor een leven in wantrouwen en schaarste, ook al lijkt allerlei ellende dat vooreerst nog tegen te spreken. Leven uit dankbaarheid en in vertrouwen en met gebed en afhankelijkheid aan God is uiteindelijk een keuze, die niet afhangt van je omstandigheden. In lofzang en gebed leven we pas echt – bevrijd van illusies, hopen op God en uitziend naar zijn koninkrijk.⁷

---

⁵ Zie het artikel over Larry Crabb: [Hoe zullen wij dan leven? De boodschap van Openbaring en onze levensstijl \(1\)](#)

⁶ Herman Paul, [De slag om het hart](#), 146.

⁷ Herman Paul, [De slag om het hart](#), 80.

Samenvatting

Openbaring nodigt niet uit tot wat voor veel mensen als het goede leven geldt: een gelukkig, veilig, vrij en comfortabel leven. Integendeel! Zwarte wolken pakken boven deze wereld samen. Daarom roept Openbaring op om ons geluk en onze levensvreugde in God te vinden, die geduldig en vastberaden toewerkt naar de komst van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Leer hem te vertrouwen en van Jezus als je eerste liefde te houden. Dat is pas leven, ondanks dat je deelt in de ellende en het lijden van Jezus zelf. Onthoud dat we leven van het nemen en danken en breken en geven van Jezus. En van ons wordt niet anders verwacht dan hetzelfde te doen: nemen, danken, breken en geven. “Op wie of waarop wij vertrouwen, blijkt uit onze levenshouding, uit onze prioriteiten in het leven en, in negatieve zin, uit onze angsten, uit de mensen of dingen die wij bang zijn te verliezen.”⁸

Hoe dan?

Hoe kom je aan die liefde en trouw, die liever geeft dan ontvangt?

Van de heilige Geest, die dit geluk uitdeelt (inoefenen) in de kerk en in het dagelijks leven, waarin je Jezus volgt. Je wordt nog altijd gelukkiger van geven dan van ontvangen (Handelingen 20:35).

Praktisch

Wat dit verhaal concreet betekent, zal de heilige Geest je laten zien. En laat je inspireren door Openbaring en bijvoorbeeld door de drie voorgaande artikelen ‘Hoe zullen wij dan leven?’.

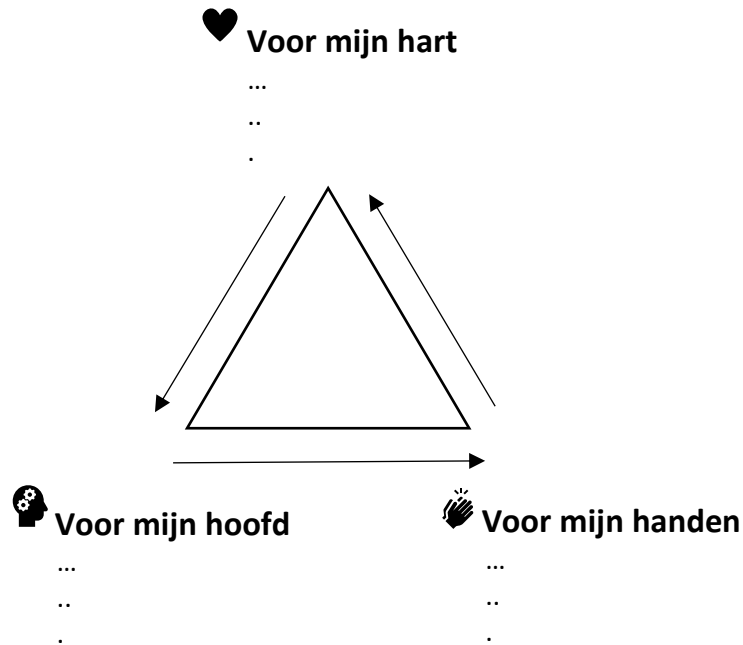
---

⁸ Herman Paul, De slag om het hart, 67.

Les 1 – Openbaring 1-3: Jezus is de baas en 7 brieven.

De Bijbel zegt:

Deze les laat ons opnieuw kennismaken met Jezus. Hoe laat hij zich aan jou zien en wat zegt hij tegen ons en tegen jou?

Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

Belangrijke passages uit het Oude Testament om deze hoofdstukken te begrijpen zijn: Exodus 25:31-40, Daniël 7 met name 9-14, en Zacharia 4.

Met het boek Openbaring wil Johannes of liever Jezus (1:1-3) onder meer antwoord geven op de vraag waarom zijn geliefde kerk moet lijden. Johannes deelt met elke christen een leven “in de ellende, het koninkrijk en de standvastigheid” (1:9). Hij geeft ons een nieuwe blik achter de schermen van hemel en aarde. Hij moet ons die wel laten zien, wil hij ons niet ontgaan (een openbaring dus). Zo laat Johannes ons zien dat ellende en lijden hoort bij de navolging van Jezus (2:3.10.13; 3:10).

Hoofdstuk 1 zet de toon voor heel het boek. Het is het waard om de tonen van 1:1-8 goed tot je te laten doordringen. Lees deze verzen vaak en langzaam door. Het gaat om openbaring, ja profetie die je niet ongehoord en ongedaan mag laten; ze moet gebeuren, ze zal gebeuren, want ze komt van Jezus en Jezus is betrouwbaar en koning van deze wereld. Hij komt! Het wereldtoneel wordt volkomen beheerst door God en door Jezus, die de aarde net zo onoverwinnelijk en standvastig regeren als de hemel.

Dit wordt imponerend uitgewerkt in het visioen van 1:9-18. Let op: symboliek! Liever dan elk detail te begrijpen, kun je je tijd daarom beter besteden aan de indruk die dit visioen op je maakt. Ga zitten, lees, sluit je ogen en probeer je in te beelden wat Johannes ziet... Kun je Jezus' verblindend gezicht nog net zien of raak je al meteen verblind? Kun je voelen hoe zijn

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

vflammende ogen je doorzoeken en jou doorzien tot op de bodem van je hart? Hoor je zijn stem? Hij spreekt doordringend, zegt Johannes, met een donderend geluid, alsof je vlak naast een grote waterval staat. Hoor zijn stem echoën op de plek waar je staat en in je oren? Johannes wordt totaal overweldigd en gaat compleet knock-out. Wat is jouw reactie? Wat doet dit visioen met jouw beeld van Jezus? En wat doet Jezus' antwoord (1:17-18) op Johannes' grote schrik met jou? Is Jezus groter dan jouw omstandigheden? Dan jouw leven? Dan jouw geloof? Dan jouw moed? Zie je zijn macht? Hoor je zijn liefde?

De 7 brieven (hoofdstuk 2-3). Het getal 7 staat symbool voor een totaliteit. De 7 kerken staan dus voor de hele kerk van alle plaatsen en alle tijden. Zo zijn ook alle beloften en waarschuwingen bestemd voor de hele kerk, ook al zullen ze afhankelijk van tijd en omstandigheden tot de ene kerk meer spreken dan tot de andere. Let erop dat het begin van elke brief teruggrijpt op het overweldigende openingsvisioen van 1:9-18, op een manier die past bij elke brief. Zo, nogmaals, zet Jezus de toon voor alle lezers. Zo mag je naar hem kijken in welke omstandigheden je ook verkeert. Elke brief geeft elke kerk beloften mee. Elke brief vraagt om volharding, onverzettelijkheid en trouw, en elke brief gaat in op lokale omstandigheden. Jezus kent zijn kerk! Hij is bij elke kerk (1:12.20; 2:1) en heeft voor elke kerk misschien (?) een beschermengel benoemd (1:20).

Welke brief spreekt jou het meeste aan? Als jij een brief aan Hart van Osdorp zou moeten schrijven, welke elementen uit het visioen van Jezus zou jij gebruiken? Welke beloften hoor jij van de heilige Geest? En welke bemoedigingen of waarschuwingen? Schrijf dan nu deze brief!

Onderweg met Gods woord:

Lees en overweeg de Bijbelteksten van deze les. Deze vragen kunnen je helpen:

- Waarom is de eerste liefde (2:4-7) letterlijk van levensbelang voor de kerk? Heb jij deze eerste liefde nog? En Hart van Osdorp? Hoe weet je dat?
- Wie de "Nikolaïeten" (2:7.14-15) waren is niet helemaal duidelijk. Wat denk jij? En waarom zijn zij gevaarlijk? Hoe kan Matteüs 7:15-19 je hier helpen?
- Wat neem je mee uit Smyrna (2:9-11)?
- Wat zegt Jezus in 3:10 speciaal tegen jou?
- Ben jij koud, warm of lauw voor God (3:15-16)? Hoezo en wat nu?
- Wat zegt je hart? Wat zegt je gevoel? Wat zegt je hoofd? Kun je het praktisch maken in je dagelijks leven? Waar voel je weerstand?

Je kunt hier je antwoorden opschrijven of andere gedachten die de Bijbelteksten je geven:

In gesprek met elkaar:

Bijbellezen doe je niet alleen. De Bijbel zegt zelfs dat je alleen samen, dus alleen met elkaar goed kunt ontdekken wat God in de Bijbel zegt (Efeziërs 3:18). Daarom gaan we elke les ook met elkaar ontdekken wat de Bijbelteksten van de les ons willen zeggen.

Deze les laat ons opnieuw kennis maken met Jezus. Wie is hij? En wat zegt hij tegen ons?

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Empty rectangular box for writing answers to the questions above.

Na het gesprek:

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Empty rectangular box for writing reflections on the conversation.

Wat ik meeneem

Neem na het gesprek de tijd om deze les voor jezelf af te maken. Je hebt niet voor niets in deze les tijd en aandacht geïnvesteerd. Lees de les en je antwoorden nog eens terug. Wat heeft het je opgeleverd? Wat neem je mee? Wat heeft de heilige Geest door deze les met je gedaan? En wat ga jij nu hiermee doen? Maak het voor jezelf zo concreet en praktisch mogelijk.

in mijn hart

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn hoofd

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn handen

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn taak in Hart van Osdorp

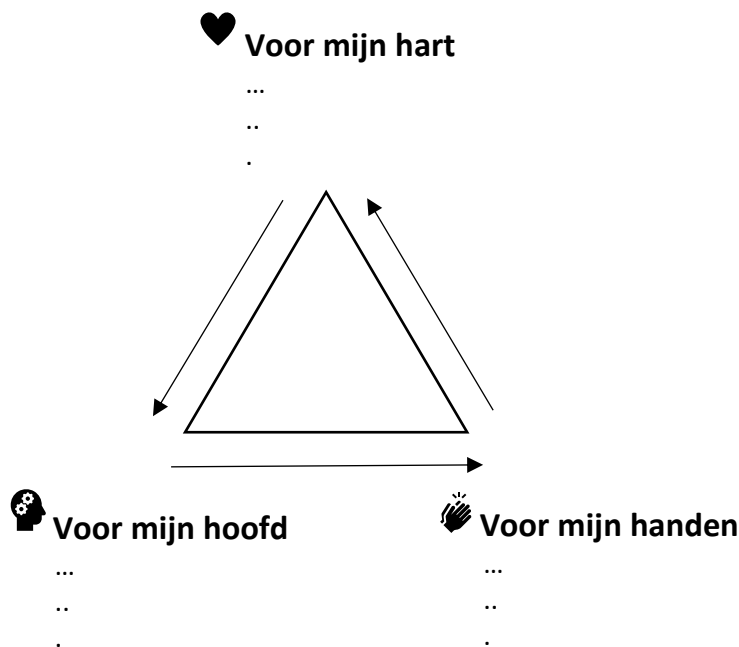
Empty dashed-line box for reflection.

Les 2 – Openbaring 4-5: in Gods troonzaal, Jezus is het lam.

De Bijbel zegt:

Deze les laat ons kennis maken met Gods majesteit en met Jezus als de leeuw van Juda en het lam van God!

Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

Belangrijke passages uit het Oude Testament om deze hoofdstukken te begrijpen zijn: Genesis 9:12-17, Exodus 12, 1 Koningen 22, Jesaja 6, Ezechiël 1 en Daniël 7.

Dit zijn twee sleutelhoofdstukken om het boek Openbaring goed te begrijpen. De in 1:1-3 aangekondigde openbaring of profetie begint eigenlijk hier. Johannes wordt de troonzaal of ‘kabinetsvergadering’ van God binnengeropen (4:1). Hij ziet God zitten op zijn troon, in een schitterend licht (Psalm 104:1-2) met de kleuren van jaspis¹ en sarder, omringd door 24 leiders² die vanuit de hemel met hem regeren. In Gods nabijheid zijn ook de bijzondere troon-engelen die voor ons wel heel bijzonder ogen.³

De details in hoofdstuk 4 dienen allemaal om Gods geweldige grootheid, schitterende majesteit, oogverblindende pracht, onwrikbare trouw en ontzagwekkende almacht te onderstrepen. Blijf je realiseren dat Johannes zich bedient van symbolische taal. Als in les 1 geldt dus het advies: beter nog dan elk detail uit te leggen is het om dit visioen te ondergaan.

---

¹ Identificatie van stenen in de Bijbel is moeilijk omdat edelstenen door de eeuwen heen verschillende namen krijgen. Zo is Jaspis nu slechts een halfedelsteen: vaak rood, of geel, groen, bruin en ook witte Jaspis komt voor. Maar de glans is mat en ondoorzichtig en zeker niet helder als kristal, zoals 21:11 wil. Daarom hebben uitleggers hier wel aan diamant gedacht. In ieder geval is de gedachte dat Johannes God niet kan zien, omringd als hij is door kristalheldere kleuren van schitterend licht. Vergelijk 1:16 (!) en 1 Timoteüs 6:16: Gods majesteit werpt een verblindende lichtglans om hem heen.

² Men denkt bij het getal 24 aan de 12 stammen van Israël plus de 12 apostelen of aan de 24 priesterzangers (5:8) uit 1 Kronieken 25: heel de kerk in de hemel regeert met God (20:4) en brengt ook de gebeden van de kerk op aarde (5:8) voor Gods troon.

³ De vier gezichten wijzen niet, zoals de oude kerk dacht, op de vier evangelisten: Matteüs (mens), Marcus (leeuw), Lucas (stier) en Johannes (adelaar), maar waarschijnlijk representeren zij heel Gods schepping (vogels, tamme en wilde dieren, mensheid) voor Gods troon.

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

Kijk door de ogen van Johannes om je heen in de hemel. Wat je te zien krijgt, verwijst naar een echte realiteit die werkelijk niet in woorden is te vatten. Overigens geen vredig plaatje (5:5). Het wordt oorlog. Desalniettemin, nee, juist daarom willen lofliederen (in 4:8 en 11) ons hart raken en om onze instemming vragen. God is de hemelse koning, onoverwinnelijk groot troont hij boven en op de glazen zee (beeld van vreselijke machten en vijandige volken, 13:1; 15:2).⁴

Gods koningschap blijkt ook in hoofdstuk 5 wanneer Johannes ziet dat God in zijn rechterhand⁵ een boekrol vasthoudt, van binnen, en tegen de gewoonte in, ook van buiten⁶ beschreven. Het boek⁷ is echter met 7 zegels⁸ verzegeld. Het zit potdicht en als God zoekt naar een vertegenwoordiger die in zijn naam zijn plannen mag en kan gaan uitvoeren, blijkt niemand “in de hemel of op aarde of onder de aarde” in staat en bevoegd de boekrol te openen.⁹ Dat laat Johannes in tranen uitbarsten. Want wanneer het heilige boek niet opengaat, worden Gods plannen ook niet uitgerold. De geschiedenis van Gods redding van de wereld lijkt nu muurvast te zitten. Maar dan verschijnt de leeuw van Juda¹⁰ ten tonele. Althans zo wordt hij aangekondigd. Maar heeft één van de 24 leiders zich vergist? Want als Johannes goed kijkt, ziet hij dat deze leeuw er uitziet als een geslacht lam¹¹.

Het Lam Gods, geschilderd door Jan en Hubert van Eyck, speciaal voor de Sint-Baafskathedraal in Gent (15e eeuw).

⁴ Let er ook op in hoeveel verzen achter elkaar het woord ‘troon’ voorkomt. Zo onderstreept Johannes Gods absolute macht.

⁵ Gods rechterhand is Gods daadkrachtige hand waarmee hij handelt (Psalm 118:15-16).

⁶ Er staat ontzettend veel in; er moet heel veel gebeuren.

⁷ Het boek vol met al Gods plannen met de geschiedenis.

⁸ Met 7 zegels verzegeld: totaal en volmaakt op slot.

⁹ Hemelse engelen zijn niet bevoegd, bewoners van de hel al helemaal niet en Israël en de kerk hebben deze missie verprutst alvorens er goed en wel aan te beginnen.

¹⁰ Genesis 49:9.

¹¹ Geen zielig, klein lammetje: hij heeft 7 horens = volmaakte kracht en 7 ogen = vol van de heilige Geest.

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

Deze leeuw heeft zich immers (aan het kruis) laten slachten als een lam. En dat blijft zijn verschijning (lees: zijn regering) typeren. Jezus is weliswaar de koning vol macht, maar hij regeert op de manier van een geslacht lam. Maar juist dat¹² maakt hem waardig en geschikt om in Gods naam Gods reddingsplan uit te voeren. Opnieuw wordt Johannes omringd door de lofzang van de 24 leiders, daarna van ontelbare engelen (hoeveel geluid maken die?) en van iedereen en alles in de hele schepping boven en beneden. Amen, zeggen de vier troon-engelen; amen doen de 24 leiders, en ons amen moet ook volgen.

Onderweg met Gods woord:

Lees en overweeg de Bijbelteksten van deze les. Deze vragen kunnen je helpen:

- Kun jij instemmen met alle lofliederen in Openbaring 4 en 5?
- Zie je dat ook Jezus alle lof en eer krijgt die God toekomt? Welke conclusie hoort hierbij?
- Zie je waar jouw gebed blijft en wat het doet (5:8)?
- Welke rol krijg jij nog meer toebedeeld? Zie 5:10. Wat is hiervan toekomst en wat geldt nu al?
- Wat zegt de aanwezigheid van die vier troon-engelen over de reikwijdte van Gods werk?
- Waarom mogen zelfs zij niet, maar jij en ik ook niet, de boekrol openen?
- Wat zegt je hart? Wat zegt je gevoel? Wat zegt je hoofd? Kun je het praktisch maken in je dagelijks leven? Waar voel je weerstand?

Je kunt hier en op de lege bladzijde hiernaast je antwoorden opschrijven of andere gedachten die de Bijbelteksten je geven:

---

¹² Vergelijk Filippenzen 2:5-11 (zie speciaal het 'daarom' van vers 9).

In gesprek met elkaar:

Bijbellezen doe je niet alleen. De Bijbel zegt zelfs dat je alleen samen, dus alleen met elkaar goed kunt ontdekken wat God in de Bijbel zegt (Efeziërs 3:18). Daarom gaan we elke les ook met elkaar ontdekken wat de Bijbelteksten van de les ons willen zeggen.

Deze les laat ons kennis maken met Gods schitterende majesteit en met Jezus als de leeuw van Juda en het lam van God!

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Na het gesprek:

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Wat ik meeneem

Neem na het gesprek de tijd om deze les voor jezelf af te maken. Je hebt niet voor niets in deze les tijd en aandacht geïnvesteerd. Lees de les en je antwoorden nog eens terug. Wat heeft het je opgeleverd? Wat neem je mee? Wat heeft de heilige Geest door deze les met je gedaan? En wat ga jij nu hiermee doen? Maak het voor jezelf zo concreet en praktisch mogelijk.

in mijn hart

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn hoofd

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn handen

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn taak in Hart van Osdorp

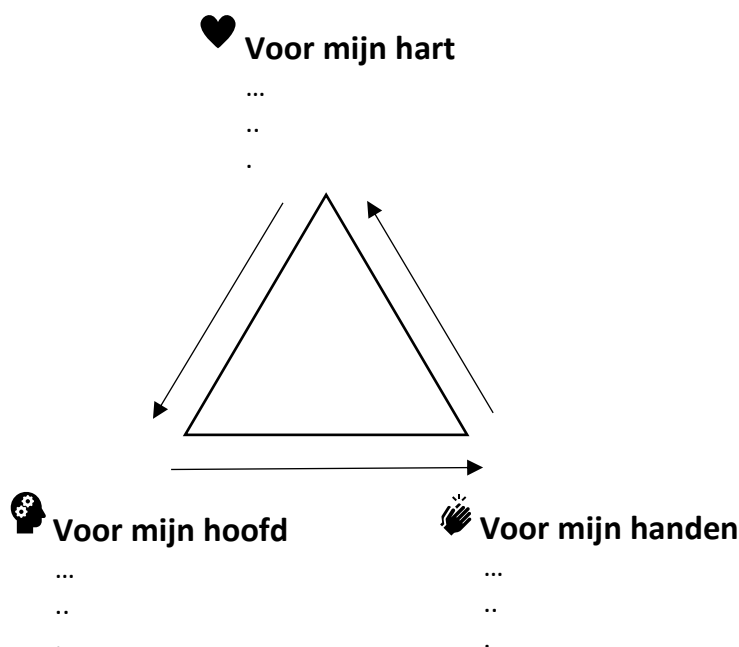
Empty dashed-line box for reflection.

Les 3 – Openbaring 6:1-8:5: geduld oefenen zoals God.

🔍 De Bijbel zegt:

Deze les laat ons kennis maken met de uitrol van Gods plannen. Maar het loopt anders dan we zouden denken. Het gaat allereerst over Gods geduld en zijn rechtvaardigheid, en over ons ongeduld! Verder wordt ons te midden van alle te verwachten ellende moed ingesproken.

📍 Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

Belangrijke passages uit het Oude Testament om deze hoofdstukken te begrijpen zijn: Zacharia 1 en 6.

We hebben hier weer duidelijk symbolische taal. Verwacht geen paarden en ruiters op straat! Maar nu het lam de zegels van Gods boek een voor een gaat openen, verwachten wij wel dat Gods plan met de wereld nu en wel onmiddellijk wordt uitgerold! Maar het loopt anders. Bedenk dat voordat het laatste zegel geopend is, het boek nog steeds niet geopend is! We lezen dan ook dat alleen het witte paard uitrijdt, de andere drie vreselijke paarden (vuurrood = bloed en oorlog; zwart = economische ramspoed¹; vaalgeel = dood en verderf) staan klaar, maar vertrekken nog niet. Met andere woorden, God heeft ontzettend veel geduld met deze wereld en houdt allerlei rampen tegen, zodat er ruimte blijft voor geloof, hoop, liefde en het goede (vergelijk 20:1-6).²

Geen wonder dat martelaren³ God vragen: Het is niet te harden, hoe lang gaat dit allemaal nog duren? Gods antwoord in vers 11 spreekt opnieuw van geduld. Maar als het lam het zesde

¹ In vers 6 gaat het over inflatie en schaarste van dagelijkse levensbehoeften. Voor een dagloon kun je nog maar een keer eten. Maar luxegoederen blijven even duur: de armen worden armer en de rijken rijker, de ongelijkheid en de kloof tussen arm en rijk nemen toe!

² Omstreeden is wie of wat dat witte paard precies is. Veel uitleggers zien in de ruiter Jezus (als in 19:11-13).

³ In het Oude Testament werd het bloed van de offers aan de voet van het altaar uitgegoten (bijvoorbeeld Leviticus 4:18). Vandaar dat Johannes de zielen van de martelaars daar ziet. Beeldspraak: vergelijk 2 Timoteüs 4:6.

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

zegel opent zien we dat Gods geduld niet eindeloos is! Het einde van de wereld zal zeker komen en dat zal niemand ontgaan.⁴

Openbaring 7 geeft vervolgens duidelijk antwoord op de vraag van 6:17 wie het einde van de wereld nog kan en zal overleven. Denk erom, we lezen nog steeds symbolische taal. 12 staat voor het hele volk⁵, 12.000 (12 x 1000) betekent dat dit een grote massa mensen is en 12 x 12.000 betekent dat het er ontelbaar veel zullen zijn⁶, wat we dan ook lezen in 7:9! Hoofdstuk 7 zegt dus dat God ontelbaar veel mensen zal redden, en dat door alles heen (7:14).

In 8:1 verbreekt het lam dan eindelijk het zevende zegel. Het boek kan nu open! Nu wordt het menens! Nu gaat het beginnen! Vandaar de eerbiedige stilte in 8:1 en daarna het geraas in 8:5.⁷ Als God zich opmaakt om op te treden kun je hem maar beter serieus nemen!

Onderweg met Gods woord:

Lees en overweeg de Bijbelteksten van deze les. Deze vragen kunnen je helpen:

- Wat vind jij van Gods geduld met deze wereld? Begrijp je de vraag van de martelaren: Kan dit nu eens afgelopen zijn?! Vergelijk psalmen en profeten, bijvoorbeeld Psalm 13. En denk ook eens aan Genesis 15:16. Niet: God is er helemaal klaar mee; wel: God is rechtvaardig.
- Waar zie jij hier en nu het witte paard rijden? En waar ontdek je de andere paarden? Want Gods geduld is niet eindeloos.
- Wat vind jij van de vraag van Gods martelaren in 6:10? Wat vind je van de roep om wraak?
- En wat vind je van Gods antwoord in vers 6:11. Wat dank je dat de witte kleren betekenen? En wat vind je van het vooruitzicht van nog meer slachtoffers? Wat zegt dit antwoord jou?
- Openbaring 7 is een hoofdstuk om te lezen en te herlezen. Wat is je indruk? Bemoedigt het jou? Kun je al meezingen?
- Wat maak jij van de gebeden die plotseling opduiken in 8:3-4? Zouden de ramshorens Gods antwoord zijn op deze gebeden? Wat zegt dat over ons gebed?
- Wat zegt je hart? Wat zegt je gevoel? Wat zegt je hoofd? Kun je het praktisch maken in je dagelijks leven? Waar voel je weerstand?

Je kunt hier en op de lege bladzijde hiernaast je antwoorden opschrijven of andere gedachten die de Bijbelteksten je geven:

⁴ Let erop dat ook vers 6:12-16 symbolische taal is voor wereldschokkende gebeurtenissen. Vergelijk Handelingen 2:19-20: op Pinksteren was er geen zonsverduistering en bloedrode maan, geen bloed, vuur en rook te zien, maar wel de wereld veranderende komst van de heilige Geest.

⁵ Voor fijnproevers: de lijst is een beetje apart. De stam Dan ontbreekt, Efraïm ontbreekt ook, maar zijn broer Manasse en Jozef staan er wel in. Het is ondanks vele suggesties niet duidelijk waarom?

⁶ Bij 12 x 12 wordt ook wel gedacht aan een verwijzing naar de 12 stammen (Israël) x de 12 apostelen (kerk na Pinksteren) x 1000 (een geweldig groot aantal). Opvallend is dat hier hetzelfde gebeurt als in hoofdstuk 5:5-6: Johannes hoort (7:4) het aantal van 144.000 en ziet (7:9) een onafzienbare menigte.

⁷ Dit komt terug in 11:19 en 16:18. Vergelijk 4:5.

In gesprek met elkaar:

Bijbellezen doe je niet alleen. De Bijbel zegt zelfs dat je alleen samen, dus alleen met elkaar goed kunt ontdekken wat God in de Bijbel zegt (Efeziërs 3:18). Daarom gaan we elke les ook met elkaar ontdekken wat de Bijbelteksten van de les ons willen zeggen.

Deze les laat ons kennis maken met de uitrol van Gods plannen. Maar het loopt anders dan we zouden denken. Het gaat allereerst over Gods geduld en zijn rechtvaardigheid, en over ons ongeduld! Verder wordt ons te midden van alle te verwachten ellende moed ingesproken.

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Na het gesprek:

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Wat ik meeneem

Neem na het gesprek de tijd om deze les voor jezelf af te maken. Je hebt niet voor niets in deze les tijd en aandacht geïnvesteerd. Lees de les en je antwoorden nog eens terug. Wat heeft het je opgeleverd? Wat neem je mee? Wat heeft de heilige Geest door deze les met je gedaan? En wat ga jij nu hiermee doen? Maak het voor jezelf zo concreet en praktisch mogelijk.

in mijn hart

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn hoofd

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn handen

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn taak in Hart van Osdorp

Empty dashed-line box for reflection.

Wie helpt mij?

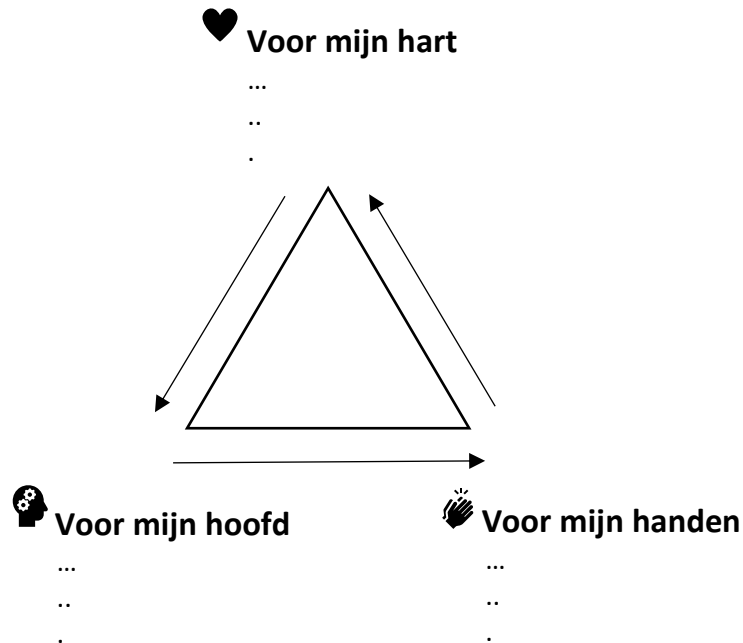
Nog een belangrijke laatste vraag. Geloven doe je samen als familie van Jezus. We kunnen het niet alleen. Wat spreekt je bijzonder aan? Wat vind je moeilijk? Wat moet je veranderen?

A large rectangular area enclosed by a decorative border of small, repeating symbols (resembling double slashes // or similar characters) arranged in a grid-like pattern, intended for handwritten responses.

Les 4 – Openbaring 8:6-9:21: Gods megafoon.

De Bijbel zegt:

Dit is een van de moeilijkste lessen. Het gaat over Gods strijd met het kwaad. We zien het in deze wereld voor onze ogen gebeuren en vragen ons af: Waarom zo?

Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

Belangrijke passages uit het Oude Testament om deze hoofdstukken te begrijpen zijn: Exodus 7-12 en Joël 1-2.

Nu het lam alle zegels heeft geopend, kan het boek met Gods plannen eindelijk open en worden uitgerold. Er treden 7 engelen aan met 7 ramshorens.

De ramshoorn was een soort trompet, die werd gemaakt van de hoorn van een volwassen mannetjesschaap. Door een klein stukje van de punt af te snijden ontstond een instrument waarop men drie noten kon laten horen (debijbel.nl).

Ramshorens werden gebruikt om alarm te blazen. (Joël 2:1, een soort sirenes dus). Met 7¹ alarmstoten wil God de wereld opnieuw waarschuwen (opnieuw bij wijze van geduld), voordat het einde echt losbarst. Maar ditmaal beteugelt God zijn plagen niet en houdt hij niet in (zoals in hoofdstuk 6), maar alarmeert hij de mensheid (8:13) door middel van plagen die sterk doen denken aan de plagen in Egypte, waarmee God destijds de machtige Farao op de knieën dwong en zijn volk bevrijdde.

Bedenk dat Openbaring geen volgorde van gebeurtenissen vertelt, maar gelezen wil worden als een symfonie (zie de leeswijzer). Alle hoofdstukken gebeuren tegelijk en samen in deze wereld.

¹ Symboliek: niet letterlijk 7, maar een complete waarschuwing. Meer en beter kan niet!

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

Met andere woorden, God kan zijn geduld beoefenen door rampen te beteugelen en als het ware op zijn handen te gaan zitten (zie les 3), maar ook met alarmerende gebeurtenissen. C.S. Lewis heeft het lijden ooit treffend betiteld als Gods megafoon!

Blijf je realiseren dat Johannes beeldsprakig schrijft. Neem daarom het percentage van 33% (derde deel: 8:7.8.9 enzovoorts, en 9:18) in de betekenis van 'veel' (8:11). Johannes ziet in Openbaring 8 dat God de mensen waarschuwt door allerlei natuurrampen (de vier eerste ramshorens: natuurbranden, vervuiling van de zeeën en de watervoorziening op het land² en misschien (?) massale luchtverontreiniging). In dit licht lijkt de huidige klimaatcrisis een *wake-up call*, niet van moeder aarde, maar van God, de Vader.

In Openbaring 9 lijkt de hel open te gaan (9:1; 9:12, vergelijk 20:3). Als vijfde alarm worden gepantserde sprinkhanen die nog het meest lijken op moderne gevechtshelikopters (symboliek!)³ losgelaten op de mensen die niet geloven (9:4, zoals ook destijds in Egypte de plagen Gods eigen volk vaak voorbij gingen). Dit betekent een verschrikkelijk lijden (9:12), zoals ook uit de namen van hun opperhoofd blijkt (Abaddon betekent 'vernietiging' en Apollyon 'vernietiger'). Hoe vreselijk ook, hun tijd is 'slechts' vijf maand, beperkt dus. De boodschap is ook hier dat God ook hun een termijn heeft gesteld, die ze niet kunnen, want mogen overschrijden. God regeert!⁴ Overigens wordt er verschillend gedacht over waar deze monsters precies voor staan. Sommigen denken inderdaad aan militair wapentuig ten dienste van kwade regimes. Anderen denken liever aan zaken als consumentisme⁵ en dergelijke. Ook wordt gedacht aan demonen, omdat de leerlingen van Jezus hier⁶ tegen de sprinkhanen beschermd zijn.⁷

Het zesde alarm⁸ is ook een verschrikkelijke plaag: misschien (?) beeldspraak voor alle verschrikkelijke oorlogen die de hele geschiedenis door over deze wereld blijven razen.

Het effect van al deze waarschuwingen van God is letterlijk nul komma nul (0,0). De mensen slaan alle waarschuwingen in de wind en gaan gewoon door waar ze mee bezig zijn (9:20-21): goddeloos leven zonder God.

Waarom moet het er zo verschrikkelijk aan toegaan? Waarom doet God het niet anders? Waarom blijft ellende zich maar op ellende stapelen in deze wereld? In het artikel De boodschap van Openbaring wordt hierop ingegaan. Hier zij opgemerkt⁹ dat de kennelijk bewuste overeenkomst met de plagen van Egypte ons hier verder kan helpen. Als destijds de Farao Israël heeft het kwaad in deze wereld Gods schepping in een geharnaste en letterlijk onverbiddelijke greep. Het blijft doorgaan, als God niet ingrijpt. En als God dan wel ingrijpt met de meest ingrijpende middelen, dan is het effect ook nul (9:20-21). De mensen blijken ondanks alles wat er gebeurt hardnekkig, onbuigzaam en onverzettelijk. Johannes lijkt met dit alles te willen zeggen dat het kwaad in deze wereld heel diep zit en dat God werkelijk alles (van niets doen tot werkelijk alles doen) uit de kast haalt om... het kwaad te keren! Geen wonder dat dit

---

² Sterren zijn in Openbaring vaak engelen. Bij de sterren die in 8:10 en 9:1 uit de hemel vallen mogen we denken aan machtige engelen.

³ Het is verleidelijk om van alles te lezen in de details van 9:7-10. Op z'n minst horen we hier over strijdvastheid, kwaadaardigheid en effectiviteit van de 'sprinkhanen'. Ze zijn dan ook tot de tanden bewapend. Hetzelfde voor de aanstormende legers van 9:16-19.

⁴ Vergelijk 9:15 met dezelfde boodschap.

⁵ Zie voor de kracht van consumentisme en de verwoestende gevolgen hiervan het artikel Hoe zullen wij dan leven (4).

⁶ Of gelovigen altijd immuun zijn voor demonische invloeden (niet!) is een ander onderwerp.

⁷ In Egypte gingen de plagen ook het volk Israël voorbij. Dit moest Egypte en Israël tot nadenken stemmen: dit komt echt van de God van Israël!

⁸ Vergelijk 9:13 met 8:3-4. Wat hier gebeurt is Gods antwoord op het gebed. Vergelijk 6:10.

⁹ Hierop wijst Tom Wright, Revelation for Everyone, London 2011, 82-83: "This is perhaps the major key to some of the most difficult passages in the book."

hele verhaal uitloopt op het lied van Mozes en het lied van het lam (15:3-4). Het gaat God om bevrijding en vrijheid. De Exodus komt!

Onderweg met Gods woord:

Lees en overweeg de Bijbelteksten van deze les. Deze vragen kunnen je helpen:

- Wat voor indruk maakt de stof van deze les op jou?
- Wat leer je over God?
- Wat leer je over mensen?
- Wat leer je over de loop van de geschiedenis?
- Wat zegt je hart? Wat zegt je gevoel? Wat zegt je hoofd? Kun je het praktisch maken in je dagelijks leven? Waar voel je weerstand?

Je kunt hier en op de lege bladzijde hiernaast je antwoorden opschrijven of andere gedachten die de Bijbelteksten je geven:

In gesprek met elkaar:

Bijbellezen doe je niet alleen. De Bijbel zegt zelfs dat je alleen samen, dus alleen met elkaar goed kunt ontdekken wat God in de Bijbel zegt (Efeziërs 3:18). Daarom gaan we elke les ook met elkaar ontdekken wat de Bijbelteksten van de les ons willen zeggen.

Dit is een moeilijke les over Gods strijd met het kwaad. We zien het in deze wereld voor onze ogen gebeuren en vragen ons af: Waarom zo?

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Na het gesprek:

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Wat ik meeneem

Neem na het gesprek de tijd om deze les voor jezelf af te maken. Je hebt niet voor niets in deze les tijd en aandacht geïnvesteerd. Lees de les en je antwoorden nog eens terug. Wat heeft het je opgeleverd? Wat neem je mee? Wat heeft de heilige Geest door deze les met je gedaan? En wat ga jij nu hiermee doen? Maak het voor jezelf zo concreet en praktisch mogelijk.

in mijn hart

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn hoofd

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn handen

Empty dashed-line box for reflection.

in mijn taak in Hart van Osdorp

Empty dashed-line box for reflection.

Wie helpt mij?

Nog een belangrijke laatste vraag. Geloven doe je samen als familie van Jezus. We kunnen het niet alleen. Wat spreekt je aan? Wat vind je moeilijk? Wat moet je veranderen? Ga daarover in gesprek met iemand die je kan helpen.

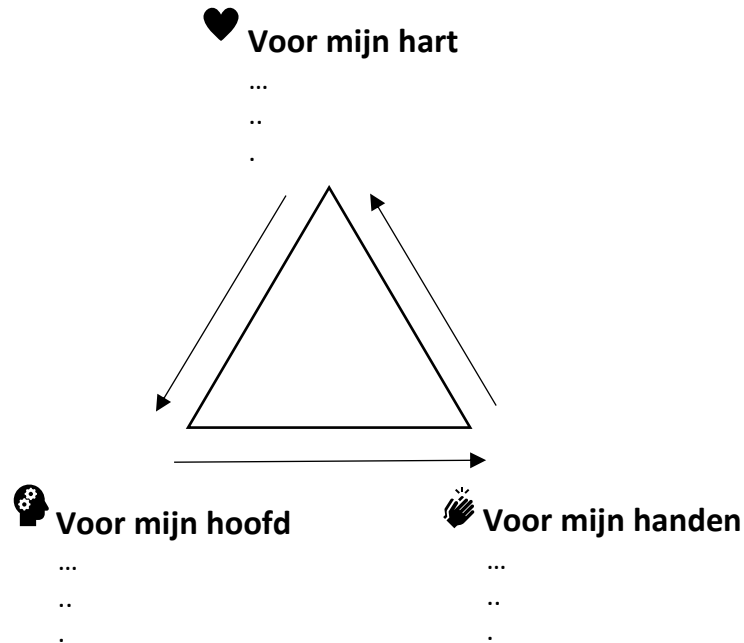
```
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>  
<< ~~~~~>>
```


Les 5 – Openbaring 10-11: als Jezus op aarde.

De Bijbel zegt:

In deze les kijken we vooral onszelf in de ogen. Wat is jouw rol in Gods plannen?

Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

Belangrijke passages uit het Oude Testament om deze hoofdstukken te begrijpen zijn: Ezechiël 2-3, Daniël 7 en Zacharia 2 en 4.

Na de zesde ramshoren komt Johannes met een antwoord op de uitkomst van dit zesde alarm.¹ Iets soortgelijks gebeurde ook al na het zesde zegel.² Het geeft de lezer opnieuw een gevoel van vertraging. God houdt met goddelijk geduld de pas in.

Het antwoord nu op de tegenvallende resultaten van de zesde ramshoren is dat God Johannes en in zijn kielzog de hele kerk opdraagt om met verve het goede nieuws te brengen! God houdt dus niet op om te vechten voor het hart van de wereld!³

Maar eerst maken we kennis met een van Gods machtigste engelen. Het is omstrepen of de kleine boekrol hier dezelfde boekrol is als die uit hoofdstuk 5.⁴ In ieder geval staat er (veel van?) Gods planning in (10:11). We krijgen de indruk dat de imponerende⁵ engel stem geeft aan Gods verontwaardiging over de onbekeerlijkheid van de mensen (10:3.5-7 na 9:20-21). En we horen daarna nog meer reactie van God zelf in 7 donderslagen.⁶ Maar deze laatste reactie moet Johannes geheim houden: ons worden niet al Gods plannen geopenbaard. Bereid je dus

¹ Dit antwoord wordt afgesloten in 11:14. In 11:15 immers de 7^e ramshoren.

² Na het zesde zegel antwoordt Openbaring 7 op de vraag van 6:17.

³ Dit valt ook op in het boek Jeremia. Keer op keer en tot vervelens toe (voor het volk!) roept Jeremia Israël op om zich te bekeren. Maar op een gegeven moment is het zelfs God genoeg.

⁴ Die toch alleen het lam mocht openen, maar dat heeft hij al gedaan. Dus nu kan iedereen erin lezen?

⁵ Zijn verschijning doet denken aan die van Jezus (1:10-17) en van God zelf (4:2-5).

⁶ Vergelijk Johannes 12:28-30.

Leven met Jezus – boekje 7 – Openbaring aan Johannes

voor op verrassende stappen van de machtige God! Maar wat ons wel wordt gezegd is dat God de koppigheid van de wereld zal beantwoorden met woord en profetie. Zoals Ezechiël eens moet Johannes nu het boekje opeten (Symboliek! Boekjes eten is ongezond). Gods woorden zijn weliswaar zoet als honing (Psalm 19:11), maar deze (10:11) zullen mensen zwaar op de maag komen te liggen, omdat het wel van het goede nieuws gepaard zal gaan met het wee over kerk en wereld.⁷

De eerstvolgende profetie van Johannes vertelt over de twee getuigen.⁸ Die staan voor de kerk, die de wereld over God vertelt. Zo geeft God antwoord op 9:20-21! De kerk wordt door God weliswaar aangemerkt⁹ als de plaats waar hij wil wonen en zijn zegen geeft (11:1), maar ze is niet onkwetsbaar (11:2)¹⁰. Toch heeft de kerk van Godswege veel macht (lees: invloed¹¹). De tijd van drie en een half jaar (42 maanden = 1260 dagen; 3½ = de helft van 7, de totale wereldtijd¹²) is de tijd die God voor de kerk heeft vastgesteld (tussen Pinksteren en laatste dag?) om de wereld lastig te vallen (11:10!) met haar verhaal. Pas als dat is gebeurd en God voor de zoveelste keer alles in het werk heeft gesteld om de mensen te overtuigen van zijn genade en waarheid, is het einde van de kerk daar. Een beestachtig monster (handlanger van de duivel uit de hel, meer in 13:1-8) zal de kerk te grazen nemen. Iedereen blij! Maar na een korte tijd staat de kerk weer op: het bloed van de martelaren blijkt het zaad van de kerk. Want geconfronteerd met zoveel liefde en trouw voor Jezus tot in de dood keren alsnog veel mensen zich om naar God. Verrassend! Niets helpt om mensen bij God te brengen. Maar het woord en het bloed van de kerk blijken opeens bijzondere krachten te herbergen. Maar dat weten we al sinds hoofdstuk 5: de leeuw van Juda regeert op de wijze van een geslacht lam!

Johannes kenschetst dit alles als het tweede wee (11:14). Het wel en wee van de kerk is in ernst en pijn en “grote verschrikkingen” (7:14) vergelijkbaar met de vreselijke aanvallen van de sprinkhanen uit hoofdstuk 9 (zie 9:12). Inderdaad brandt dit alles kerk en wereld in de maag (10:10; 11:10).

Eindelijk wordt dan in 11:15 het 7^e alarm geblazen. De tijd van wachten en geduld is voorbij. Nu gaat het einde beginnen¹³ en komt Gods nieuwe wereld compleet op aarde! Tijd om te aanbidden en te zingen (11:16-17) en het einde van het kwaad te vieren (11:18) en om diepe eerbied en ontzag voor God te hebben; God die op de troon zetelt en zich houdt aan wet en recht en aan wat hij eens heeft beloofd (11:19)¹⁴.

---

⁷ Vergelijk 1 Petrus 4:17-19.

⁸ Twee, want op een getuigenis van twee staat een zaak pas vast (Deuteronomium 19:15). Jezus zond zijn leerlingen ook twee aan twee uit (Lucas 10:1).

⁹ Vergelijk 21:15-17.

¹⁰ Dit heeft niets te maken met echte tempels. Immers in het Nieuwe Testament is de kerk Gods tempel (1 Korintiërs 3:16; Efeziërs 2:19-22).

¹¹ Intrigerend natuurlijk wat de kerk allemaal kan en doet. Maar het is weer (!) symboltaal en doet denken aan wat Mozes (Exodus 7-12) en Elia (2 Koningen 1 en 1 Koningen 17) in de naam van God deden. In hoeverre hier gezegd wordt dat de kerk in de naam van Jezus wonderen doet, kan hier in het midden blijven.

¹² Dit getal komt uit Daniël 7:25 en 12:7, zie ook Openbaring 12:14 met het letterlijke: “een tijd en twee tijden en een halve tijd”, 3½ dus.

¹³ Vergelijk 10:6.

¹⁴ De ark (een houten kist met goud overtrokken) was in de tempel van Jeruzalem symbool van Gods troon. In de ark lagen de tien geboden. Johannes ziet dus dat God op zijn troon gaat zitten en eindelijk alles zal rechtzetten. Hij zal zich houden aan zijn trouw en recht.

Onderweg met Gods woord:

Lees en overweeg de Bijbelteksten van deze les. Deze vragen kunnen je helpen:

- De beelddespraak van het eten van de boekrol is sprekend. Ook wij moeten Gods woord opeten en verteren, zodat het in ons komt en met ons één wordt. Pas dan kunnen wij het goed spreken. Wat jij?
- Voldoet Hart van Osdorp aan het beeld dat Openbaring 11 schetst? En jij? Want jij bent (met de anderen) Hart van Osdorp.
- Word je bang van deze hoofdstukken? Of nieuwsgierig? Of strijdbaar? Of ga je helemaal uit...?
- Wat zegt je hart? Wat zegt je gevoel? Wat zegt je hoofd? Kun je het praktisch maken in je dagelijks leven? Waar voel je weerstand?

Je kunt hier en op de lege bladzijde hiernaast je antwoorden opschrijven of andere gedachten die de Bijbelteksten je geven:

In gesprek met elkaar:

Bijbellezen doe je niet alleen. De Bijbel zegt zelfs dat je alleen samen, dus alleen met elkaar goed kunt ontdekken wat God in de Bijbel zegt (Efeziërs 3:18). Daarom gaan we elke les ook met elkaar ontdekken wat de Bijbelteksten van de les ons willen zeggen.

In deze les kijken we vooral onszelf in de ogen. Wat is jouw rol in Gods plannen?

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Empty space for writing answers to the questions above.

Na het gesprek:

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Empty space for writing answers to the question above.

Wat ik meeneem

Neem na het gesprek de tijd om deze les voor jezelf af te maken. Je hebt niet voor niets in deze les tijd en aandacht geïnvesteerd. Lees de les en je antwoorden nog eens terug. Wat heeft het je opgeleverd? Wat neem je mee? Wat heeft de heilige Geest door deze les met je gedaan? En wat ga jij nu hiermee doen? Maak het voor jezelf zo concreet en praktisch mogelijk.

in mijn hart

Empty rectangular box with a dashed border for writing notes.

in mijn hoofd

Empty rectangular box with a dashed border for writing notes.

in mijn handen

Empty rectangular box with a dashed border for writing notes.

in mijn taak in Hart van Osdorp

Empty rectangular box with a dashed border for writing notes.

Wie helpt mij?

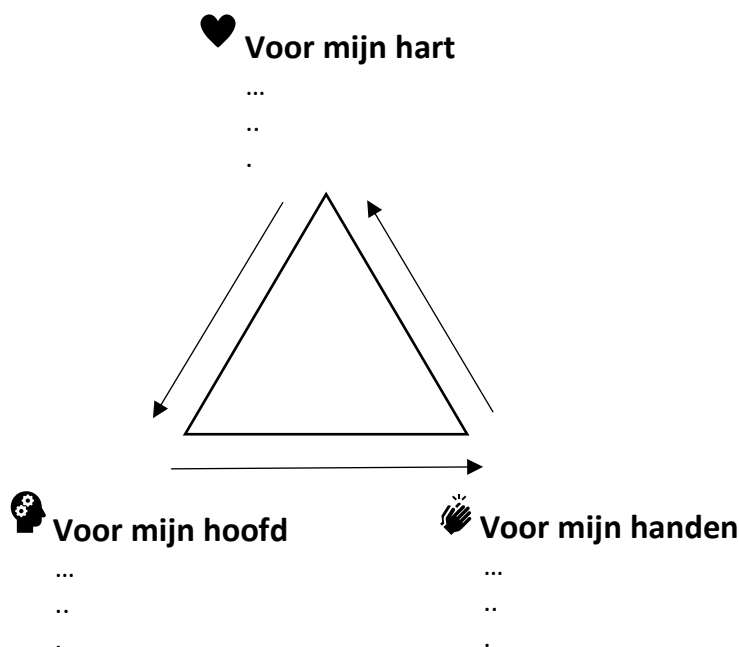
Nog een belangrijke laatste vraag. Geloven doe je samen als familie van Jezus. We kunnen het niet alleen. Wat spreekt je bijzonder aan? Wat vind je moeilijk? Wat moet je veranderen?

A large rectangular area enclosed by a decorative border of small, repeating symbols (resembling a stylized 'Z' or 'S' shape). This area is intended for the user to write their responses to the questions above.

Les 6 – Terugkijken en bidden.

De Bijbel zegt:

In deze les denken we na over wat we in de afgelopen lessen hebben beleefd en geleerd en gaan we praten en overleggen met de heilige Geest.

Wegwijzer naar de bedoeling van deze les:

We zijn nu vijf lessen onderweg in Openbaring en wie duizelt het niet? Het boek komt als een lawine over de lezer heen. Daarom is het goed ons niet te verliezen in alle details, maar de hoofdlijn vast te houden. Die is dat Jezus ons meeneemt in een vogelvlucht boven en door de geschiedenis. Wat wordt jou duidelijk? Wat zie en hoor jij? Klinken de 7 brieven nog in je na?

Het zal je niet ontgaan zijn dat God en Jezus alle macht hebben in de hemel en op de aarde. Niet voor niets is de verschijning van Jezus in hoofdstuk 1 en wat Johannes ziet in Gods troonzaal zo indrukwekkend. En deze God en dit lam (de leeuw in de gedaante van een geslacht lam is een in alle opzichten veelzeggende verschijning) maken zich op om de wereldgeschiedenis uit te rollen. Dat doen ze met zoveel geduld dat Gods martelaren daar erg ongeduldig van worden (6:9-10). Overigens oefent God zijn geduld uit door zich in te houden en door... rampen te sturen (Gods megafoon!) opdat de mensheid maar gewaarschuwd zal zijn, voordat de komst van het definitieve einde aan elk alarm een einde maakt. Gods megafoon klinkt overweldigend luid. Maar de mensen houden zich doof. Kennelijk zit het kwaad zo diep en in deze wereld zo vast (in het zadel) dat zelfs goddelijk geweld geen indruk vermag te maken. Dan trekt God zijn geheime wapen: het bloed van de kerk, dat spreekt van het bloed van het lam. En dat bloed (lees: christelijk lijden en ellende) zal velen alsnog overtuigen.

Zo laat God zien waar hij op uit is en laat hij zien dat hij kosten nog moeite zal sparen om een onafzienbare en niet te tellen menigte van overal uit de hele wereld in zijn nieuwe wereld te brengen. Zo zal het gaan (hoofdstuk 7).

Wat is je eerste reactie op de Wegwijzer? Je kunt hier je antwoord opschrijven:

Bid daarna het gebed van de Geest en de bruid uit Openbaring 22:17 hardop:

Wat ik uit de lessen heb meegenomen

in mijn hart

Blader de lessen en je aantekeningen nog eens door. Wat heeft God gedaan?
Wat heb je ontdekt in je hart? Waar ging je hart van gloeien? Waar zat de weerstand?
En weet je waar dat vandaan kwam? Wat heb je daarmee gedaan?
Wil je nog iets veranderen? Wat is de belangrijkste ervaring voor je geweest? Wat
vond/vind je moeilijk? Waarin had/heb je het meeste plezier?

En de belangrijkste vraag: wil je Jezus altijd en in alles trouw blijven, ook als dat je je
bloed en je leven zou kosten?

Is Jezus echt de belangrijkste in jouw leven?

Wil je hem nog volgen met je eerste liefde?

Wat wil je nu bidden?

Wat ik uit de lessen heb meegenomen

in mijn hoofd

Wat heb je in de afgelopen lessen geleerd? Heb je nieuwe inzichten ontvangen? Waren er *eyeopeners* bij?

Wat ga je de mensen antwoorden die jou vragen naar de zin en de betekenis van dit leven?

Moet je gedachten die kostbaar voor je zijn toch veranderen of misschien wel opgeven?

Wat wil je in ieder geval onthouden? En wat wil je koste wat het kost nooit meer vergeten?

Wat sprak je in het bijzonder aan? Hoe zorg je ervoor dat je dat niet vergeet?

Zijn er oude gedachten (bunkers) die je moet verbreken en wegsturen in Jezus' naam?

Wat ga je nu bidden?

Wat ik uit de lessen heb meegenomen

in mijn handen

Is je leven de afgelopen drie maanden veranderd? Hoe dan? Wat is het verschil?

Moet je nog besluiten nemen, waarvan je weet dat ze nog liggen te wachten? Wat houdt je tegen?

Wat uit de 7 brieven spreekt op jouw leven in?

Welke belofte neem je speciaal mee?

Heb je de eerste liefde nog?

Ben je warm, koud of lauw in je geloof? Kom je uit Laodicea of uit Smyrna?

Hoe wil je je nieuwe leven vasthouden?

Heb je andere mensen al verteld wat ze toch al lang aan je gezien hebben?

Wat moet je bidden?

Wat ik uit de lessen heb meegenomen

in mijn taak in Hart van Osdorp

Heb je andere ideeën gekregen over wat je in Hart van Osdorp doet?
Doe je je taak in Hart van Osdorp nu anders dan voor de lessen? Of ga je het na deze les
alsnog anders doen? Wat heb je daarvoor nodig (gebed, advies, motivatie, liefde)?

Ik bid:

In gesprek met elkaar:

Leren van Jezus doe je niet alleen. We zijn immers aan elkaar gegeven als familie van Jezus. Samen staan we sterk in deze wereld en we zijn aan elkaar gegeven om elkaar te helpen.

- Welke vragen heb je nog?
- Wat wil je in het gesprek inbrengen?

Empty rectangular box with a decorative border for writing answers to the questions above.

Na het gesprek:

Empty rectangular box with a decorative border for writing answers to the question below.

Wat wil je van het gesprek onthouden?

Wie helpt mij?

Nog een belangrijke laatste vraag. We kunnen het niet alleen. Wie gaat jou helpen om je persoonlijke lessen uit dit boekje waar te maken? Wat ga je aan hem/haar vragen?

A large rectangular area defined by a dashed border, intended for handwritten notes or answers to the question above.

Aantekeningen

Meer aantekeningen

Nog meer aantekeningen

Nog veel meer aantekeningen

Nog heel veel meer aantekeningen

Aantekeningen²